

Přítomnost

11
nezávislý
týdeník

ROČNÍK XIII

V PRAZE 18. BŘEZNA 1936

ZA KČ 2.—

Evropa se radí

F. PEROUTKA

Bulletin o knize

J. FÜRTH

Za třináct let z Prahy do Prahy

WILLY HAAS

Věda nadarmo

DANIEL HALL

Poznámka k německé politice

ZDENĚK SMETÁČEK

Jak si to Angličan představuje

T. BENSONOVÁ a B. ASKWITHOVÁ

Jeden ministr a veřejné mínění — Diskuse ve stranách

Ještě několik slov k případu Pérovu — Kartely

Jaká je mladá generace

KLUB PŘÍTOMNOST

sekretariát a klubovní místnost v Praze XI, budova
Všeobecného pensijního ústavu (vých. vchod), tel. 355-33

Pravidelné debatní večery ve středu v 19.30 hodin

Referují 18. III. **ing. Eustach Mölzer:** Budování hlavního města Prahy.

20. III. **dr. B. Koutník, dr. St. Roda:** Revue. (Cyklus „Jaký je náš tisk“. Spolu s klubem Živé noviny. Velký sál Městské knihovny, 20. hod.).

25. III. O politické situaci po Hitlerově projevu.

OBSAH 10. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: F. PEROUTKA: Co teď? — J. THELEN: Po návratu jednoho komunistického exulanta. — R. PROCHÁZKA: Nacionalismus, který škodí vlasti. — Cizinecká propaganda v zimě. — ZDENĚK SMETÁČEK: Po selsku. — T. BENSONOVÁ a B. ASKWITHOVÁ: Jak si to Angličan představuje. — To, čeho není. — Jakož bylo po převratě, i nyní... — Chvála skromnosti. — Znehodnocená kultura. — Jaká je mladá generace. — Regulace výroby v průmyslu a zemědělství.

Přítomnost

za redakci
odpovídá **Ferd. Peroutka**

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVI V PRAZE II., NÁRODNÍ TŘÍDA 18

Telefon číslo 390-51 až 54 • Účet poštovní spořitelny číslo 35.622. • Nevyžádané rukopisy se nevracejí • Předplatné na rok Kč 100.—, na půl roku Kč 50.—, na čtvrt roku Kč 25.—, jednotlivá čísla Kč 2.— • Užívání nov. známek povoleno řed. pošt. a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 10. I. 1924 • Podací úřad Praha 25

TISKEM KNIHTISKÁRNÝ O R B I S, PRAHA XII., FOCHOVA TŘÍDA Č. 62

Do prázdnin o jazyk více...

ještě je čas, dohonit co jste zameškali. Ve vlastním zájmu musíte ovládnouti aspoň o jeden cizí jazyk více, je to požadavek dnešní doby. Znalost cizích řečí potřebujete ve svém povolání, i na cestách a ve společenském životě.

Právě pro vás je metoda LINGUAPHONE, která vám umožní naučit se bez námahy v nejkratší době a bez cizí pomoci kterékoli řeči. LINGUAPHONE vás vyučuje sluchem; ve svém bytě nasloucháte nejpovoláníjším profesorům cizích národů, kteří k vám mluví ve své mateřštině a maně si osvojíte cizí jazyk tak jak se skutečně mluví — i s jeho vzornou výslovností a ryzím přízvukem.

LINGUAPHONE je stále pohotový opakovatí vám neúnavně slovo za slovem tak často, jak jenom potřebujete — a dřív než si uvědomíte, jste u cíle. Ještě letos v létě se budete moci rozhovořit stejně jako ve své mateřštině tou řečí, která je vám dnes ještě naprosto cizí.

Přesvědčíme Vás. Dáme vám bezplatně a bez jakéhokoliv závazku úplný kurs na sedmidenní nezávaznou zkoušku. Zašlete nám ještě dnes vyplněný kupon a obdržíte brožurku, která vás s metodou LINGUAPHONE podrobně obeznámí. Neotálejte, je škoda každého zameškaného dne.

Přijďte nás navštívit!

LINGUAPHONE uslyšíte nezávazně v našich předváděcích místnostech v paláci Fénix v I. posch. denně od 9-12 a od 2-6.

26 jazyků je k vaší dispozici

angličtina	čeština	hebrejština
francouzština	polština	irština
němčina	ruština	iránská
italština	holandština	hindostánština
španělština	švédština	čínština atd.

Vystřihněte! Odešlete!

LINGUAPHONE F. Pallausch

PRAHA II (551), VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ, PALÁC FÉNIX

Zašlete mi ihned zdarma a bez závazku vaši brožurku a bližší sdělení o bezplatném vyučování na zkoušku.

Zcijímám se o _____ jazyk

Jméno _____

Povolání _____

Přesná adresa _____

Datum _____

LINGUAPHONE

F. PALLAUSCH

PRAHA II (551), Václavské náměstí
palác Fénix, I. poschodí, telefon 352-97

Evropa se radí

Za deset dní, které už uplynuly od vojenského obsazení Porýní Německem, nezažili jsme mnohem více než několik řečí francouzských a anglických státníků. Zajíjeme teď nepochybně ještě také to, že Společnost národů odsoudí Hitlerův čin jakožto hrubé porušení locarnské smlouvy. Nechce-li tato vážená instituce přímo lháti, nemůže ani učinit nic jiného než vysloviti tento odsudek. Nebude to velký výkon, a nic se tím nespraví. Už před rokem snesl Hitler klidně odsudek podobný. I dítě vidí, že Hitler locarnskou smlouvu porušil. Avšak činnost politiků začíná právě až za tím, co i dítě vidí. Všechny velké a důležité výkony diplomatické, všechna opatření pro budoucnost jsou teprve před námi. Podstata toho, co patrně zajíjeme, dá se shrnouti ve větu, již kdosi vyslovil s melancholickou ironií: politika je činnost, nekompromisně směřující k oportunistu.

Kdyby tomu mělo býti jinak, musili bychom už viděti francouzská, belgická a anglická vojska, která táhnou do Porýní a vyhánějí odtamtud ty, kdo tam podle locarnské smlouvy nemají co dělat. To by ovšem byl způsob neúčinnější. Ale právě proto, že se tak neděje, musíme očekávat, že se s Německem bude jednat o mírových nabídkách, jimiž podstatně okrášlilo a zmírnilo ošklivý fakt roztrhání locarnské smlouvy.

Po Hitlerově činu má Evropa tři možnosti:

1. okamžitá vojenská protipatření, vpád do Porýní; to ovšem by znamenalo válku a k tomu nikdo neukazuje dost odvahy; nikomu se nechce odvracetí možnou válku budoucí jistou válkou přítomnou;
2. ani nevésti válku ani s Německem nejednati; vyhlásit třeba sankce; oddělití svět od sebe vysokými zdmi a žítí vedle sebe ve strachu, který by marně bral na sebe zdání nevšímavosti; odsouditi slovně Hitlerův čin a — mimo stupňování zbrojení — nic jiného již nepodniknouti; oficiálně proměnit svět na dva nepřátelské tábory beze všech styků mezi sebou, bez jakékoliv hospodářské spolupráce; stane-li se tak, dříve nebo později nezbude těmto oběma táborům než se na sebe vrhnout, neboť není možno na dlouho, aby velmoci v Evropě žily vedle sebe beze všech styků; tato možnost, myslíme, byla by ze všech nejhorší;
3. spolknout porušení locarnské smlouvy (nikoho nenavádíme, aby při tom dělal radostný obličej), přijmouti uskutečnění německé rovnoprávnosti jakožto děj podle rozumného úsudku neodvratitelný a jednati s Německem o jeho mírových nabídkách, jimiž, jak Hitler praví, nabízí zajistiti v Evropě pokoj na pětadvacet let; při tom nezanedbávati povinnou opatrnost a zajistiti se obrannými smlouvami, solidaritou a zbrojením (nevidíme možnost, jak pro nejbližší léta zvýšené zbrojení odvrátit) i pro ten případ, že by pro hakenkrajclerský režim smlouvy, jak často podezříváme, vskutku nic neznamenaly; být připraven na dvě možnosti, i na tu, že to Hitler se svou nabídkou

míru myslí upřímně, i na tu, že je to snad jen trik; nikdo z nás nevidí dokonale do jeho duše ani do toho, k čemu ho snad jednou okolnosti donutí; možná, že ho budou nutit k míru, možná, že k válce; někteří snad přehánějí kvantum zla v jeho duši, jiní snad příliš snadno se kloní k lehkověrnosti, je-li tak laskav a pronese-li několik smířlivých slov; abychom se vyhnuli tomu neb onomu omylu, obsáhneme svými přípravami obě možnosti.

Vyslovili jsme se ve svém posledním článku pro tuto třetí cestu. Někteří nám vytýkají, že nějak podobně se vyslovil i agrární tisk. Jak žalostný to argument! Podivná to nálada: býti proti něčemu jen proto, že je to názor agrárníků. Jakoby neexistovalo nic jiného, než poměr mezi agrárníky a socialisty! Dejme pozor, aby se nám v tom neutopila československá zahraniční politika.

To jsou tedy ony tři možnosti. Každý, kdo chce o politice myslet, musí se rozhodnout pro jednu z nich. Nejasně, byť radikálně cítit nestačí, nejsou-li připraveny radikální činy. Nemá mnoho smyslu, bouřit proti Německu a nebýt odhodlán k tomu jedinému, co by pomohlo: vtáhnutí do Porýnska. Této první možnosti daly již Francie a Anglie padnout, zbývá tedy rozhodnouti se pro možnost druhou nebo třetí. My neovládáme dostatečně onu hru, ve které jiní jsou mistry a kterou i na nás vynucují: radikálně mluvit, i když se ví, že se nebude radikálně jednat. Přeska-kujeme proto se svým úsudkem onu čtrnáctidenní periodu, která zdá se býti vyhrazena absolvování radikálních řečí. Patrně je to psychologická nutnost. Zajímá nás však více okamžik, až se začne jednat. Někteří vidí jakési morální stanovisko v tom, aby se aspoň dnes říkalo: nejednat s Německem! My zase hledáme morálku v tom, abychom za čtrnáct dní nemusili říkat něco jiného než dnes. Že se s pouhou metodou citových výlevů nevystačí, to se nám zdá býti nade vše jasno.

V jakém stadiu jest aféra dnes? V neuspokojivém, jak jest viděti na první pohled. Anglie a Francie požádaly Hitlera, aby „symbolicky“ vyklidil Porýní, aby učinil „symbolické gesto“. Žádá-li se na někom, aby něco učinil symbolicky, znamená to, že se už na něm neřádá, aby to učinil skutečně. Znamená to tedy, že Anglie a Francie v zásadě se už smířily s vojenským obsazením Porýní a že jen žádají, aby to bylo nějakým symbolem zmírněno. Zajímá-li se kdo více o věc než o zdání, nevěnuje tomuto jednání o symboly mnoho pozornosti. Ať už se Hitler na obecnou žádost přidá ke škole symbolistů nebo nepřidá, vysvětá i ze zahajovacího jednání londýnského, že Porýní zůstane jeho vojáky obsazeno, a že se skutečně vyklizení na něm vlastně ani neřádá.

Proč? Poněvadž Anglie a Francie nepochybně pochopily, že uskutečnění úplné německé rovnoprávnosti se odvrátit nedá. Žádá se tedy už jen symbolické gesto, žádá se, aby Hitler zahrál divadlo na námět „Nestalo se, co se stalo“ a aby nějak rozluštil re-

bus, jak opustiti Porýní a zároveň v něm zůstat. Je otázkou, je-li důstojno Evropy, aby se spokojila takovým předstíráním, i kdyby německý diktátor k němu byl ochoten. Proč se toto gesto žádá, je snad pochopitelné: Francie stojí před volbami, a vláda, které může býti připsáno na vrub, že pustila německé vojáky do Porýní, očekává, že v nich bude míti nesnadnou posici. Přeje si tedy, aby mohla voličstvu říci aspoň: ano, ale Němci — symbolicky — zase odešli.

Na neštěstí také Hitler ohlásil volby nebo aspoň ten pochybný akt, který se v jeho režimu za volby pokládá. Tu bude i on míti hojnou potřebu gest a symbolů — bohužel právě opačných. Jeho posice je vybudována na gestech a symbolech, a proto asi nemůže povolit ani v otázce symbolu, a snad právě v té nikoliv. Kdyby to neznělo příliš paradoxně, řekl bych, že snáze by mu bylo vyklidit Porýní skutečně než symbolicky. On právě symbolu obsazení Porýnska potřebuje, aby mohl přistoupit před svůj lid. Až dosud se věru nemůže chlubit tím, že ulehčil Němcům živobytí. Naopak, ke starým hospodářským obtížím přidělal jim nové. Jediné, čím může dokládat prospěšnost své vlády, jsou důkazy, že povznesl vážnost říše, že jí vybojoval rovnoprávnost. Proto nemůže v Porýní ustoupit. Vyvolal by tím četné otázky svého lidu: k čemu je vlastně? Má se předem vědět, co lze od koho očekávat. Hitler založil svou kariéru na tom, že jedná částečně jako Siegfried, částečně jako Lohengrin. Není správně očekávat, že bude možno ho přemluvit, aby jednal jako Stresemann. Právě gesta se nezřekne.

Porýní tedy zůstane obsazeno, je to fait accompli, a ptají-li se nás někteří, je-li důstojno se s tím smířovat, ptáme se my jich, co mimo řečí, které Hitlerem nepohnou, hodlají proti tomu podniknout.

Budeme-li tak šťastni, že evropští státníci budou rozumní, rozdělí si počiny Třetí říše na dvě kategorie: na touhu Německa po rovnoprávnosti a na výbojně snahy národně sociálního režimu. Rozdělí se to takto, zaujmou evropští státníci k těmto dvěma kategoriím zcela různý postoj.

Pokud německé rovnoprávnosti se týká, o té usoudí, že ji není možno odvrátiti — leda válkou. Na tu jest pozdě. Před rokem, než Německo vyhlásilo obecnou brannou povinnost, byla poslední příležitost vésti ji bez velkého rizika. Nechce-li se proti německé rovnoprávnosti (vojenské obsazení Porýní k ní patří) vést válka, musí se rovnoprávnost připustit a přijmout, neboť je jasno, že Německo, ponecháno samo sobě, bude ji uskutečňovat až do posledního puntíku. A ani se netvaříme, jako bychom to nechápali. Vzpomeňme, co dovedlo dělat Polsko, když toužilo být uznáno za rovnoprávnou velmoc. Připomeňme si, jak učinilo celou mezinárodní situaci nejistou svými diplomatickými manévry, jak uzavřelo — samojediné — spolek s Německem a jak mu — proti všemu evropskému prospěchu — posluhovalo ilusí, že není zcela izolováno. Je správně očekávat, že Německo méně bude toužit po rovnoprávnosti než Polsko a méně energicky se toho domáhat? Zajisté to není správně. V té věci má Hitler celý národ za sebou a kdykoliv nějakou bitvu o část rovnoprávnosti vyhraje, jeho postavení se v národě upevní. Nesmíme se dopouštět toho klamu, abychom se domnívali, že touha po rovnoprávnosti je v Německu povrchní nebo že je omezena

jen na některé vrstvy obyvatelstva. Nikoliv, tu Hitler skutečně vystupuje jako mandatář celého národa, a čím více obtíží při tom musí překonat, tím větším se bude zdát hrdinou svému lidu.

S německými snahami po rovnoprávnosti je možno vyrovnati se už jen jediným způsobem: smířiti se s ní, nevrhati svět do těch zmatků, jež by byly nevyhnutelné, kdyby postup německé rovnoprávnosti měl býti zadržén.

Zbývá druhá kategorie možných německých činů: výbojnost. Tu zase musí býti pohotově všechny prostředky, aby jí bylo zabráněno. Mezi ty prostředky patří i vážně zkoumati mírové nabídky, které Hitler nyní činí. Je-li tu aspoň stín nějaké chance, bylo by lehkomyšlné i neomluvitelné to předem odmítat. Uvědomujeme si velmi dobře, že přijmouti ruku, kterou Hitler podává, je jen experiment. Ale také odmítnouti ji není více než experiment. O žádném pokusu nelze předem říci s určitostí, jak dopadne. Kdyby to bylo možno, nebyl by to pokus.

Žádná pojišťovna nepřevezme ovšem ručení za výsledek mírového jednání s Hitlerem. Ale politika jen zřídka bývá tak neriskantní zaměstnání, aby jí pojištní matematikové byli uspokojeni. Je možno, že Hitler, i když činí mírové nabídky, přece jen obmýšlí válku. I na to, jak pravíme, musíme být připraveni. Je však téměř jisto, že, jestliže se jeho nabídky zamítnou, válka bude uspišena, neboť svět se rozestoupí ve dva nepřátelské a po zuby ozbrojené tábory a válečná psychologie poroste kvapem. Zajímalo by nás také slyšeti, jak si kdo za takových okolností představuje hospodářskou obnovu Evropy. Zamítnout předem návrhy Hitlerovy — toť znamená lehkomyšlně schvalovati další hospodářský úpadek Evropy. Neboť je jisto, že hospodářská obnova může přijíti jen tenkrát, nebudou-li se státy proti sobě tak uzavírat jako dosud nebo dokonce ještě více. Odmítnouti bez rozmýšlení německé nabídky — toť jako bez rozmýšlení ještě více roztrhnouti Evropu a její bídu posunouti do řádu zkamenělin.

V posledním čísle jsme napsali:

„Je možno uzavřít s Německem všechny pakty o neútočení (nikdo ovšem nesmí jednat bez dohody s ostatními), ale spojenecké smlouvy, které vznikly z nedůvěry k dobré vůli Německa, je třeba dále podržet. Mírové nabídky Hitlerovy nemohou ani Francii ani nás odvésti od našeho spolku s Ruskem, ani nemohou zameziti, aby dále byla budována obranná fronta pro případ německého útoku... Mají-li Hitlerovy nabídky býti podkopem pod dosavadní spojenecké smlouvy, nemůže se tato intrika zdařit. Státy, které si už daly slovo, nevezmou je nyní zpět jen proto, že se objevilo na diplomatickém trhu také slovo Hitlerovo, o jehož ceně je zvláštní mínění... Zůstává úkolem evropské politiky přesilu proti Německu organizovati, ale vždy ponechávati Německu možnost, aby k systému kolektivní bezpečnosti přistoupilo.“

Zdá se však, že nic nemůže býti tak jasně napsáno, aby nějaký ničema neopovážil se to zkroutit. „Rudé právo“, reprodukuje pro své čtenáře tento náš článek, učinilo to takto:

„Ferdinand Peroutka napsal . . . , že Československo musí dát přednost před paktem se SSSR a před systémem kolektivní bezpečnosti (jehož součástí je tento pakt) dvoustranné smlouvě s Třetí říší, jejíž „vůdce“ dosáhl již pravé virtuosity v trhání smluv.“

Spokojují se prostým prohlášením, že „Rudé právo“ jsou velmi prolhané noviny. K čemu třeba tak úplného lhaní a tak hrubého falšování? Snad nemají komunisté dost na přirozeném počtu strašidel v této zemi,

aby lekali své stoupence, a cítí potrebu si ešte nějaká přimyslet.

Nikdy nás ani nenapadlo (tu už ovšem nemluvíme s prolhaným komunistickým orgánem) raditi k tomu, aby Československo opustilo všechny své dosavadní smlouvy o zabezpečení a aby místo toho uzavřelo jen smlouvu s hitlerovským Německem a zvědavě čekalo, bude-li ono ochotno ji dodržet. To by byla nejzabudnější politika, jakou je možno si představit, to by byla sázka do loterie. Vystoupili jsme naopak co nejrozhodněji proti tomu, když loni na jaře zdáli se něco takového navrhovat naši agrárníci. My se nemůžeme spolehnout jen na dobrou vůli Německa, že smlouvu dodrží. Neboť, kdybychom se zřekli všech smluv kromě smlouvy s Německem a kdybychom se pak zklamali ve svých výpočtech a nadějích, stáli bychom zcela izolováni proti Německu, příliš slabí, abychom na něm mohli něco vynutit, odkázání na jeho milost a nemilost. Pro nás je jen systém kolektivní bezpečnosti, a proto je naše místo všude tam, kde se tvoří. Proto jsme se také, ač p. dr. Kramář to dodnes nechápe, musili účastnit sankcí proti Italii.

Pravíme-li, že se má jednat s Německem o jeho mírových nabídkách, vyslovujeme tím přesvědčení, že celá Evropa má o nich jednat, nikoliv návrh, abychom se o nikoho nestarali a sami jednali. Udělá-li Francie chybu, že odmítne vůbec jednat, budeme asi bohužel musít tuto její chybu sdílet, poněvadž jsme vedle výbojného Německa příliš slabí, abychom mohli jednat zcela samostatně. To je, jako kdybychom šli s někým po poušti, kdo má všechny koně a potraviny, a kdybychom byli přesvědčeni, že on chce jít špatným směrem. Musili bychom jít s ním, i kdybychom věděli, že je to chyba, neboť větší ještě chyba by byla vzdáti se koní a potravin. V blízkosti hitlerovského Německa by bylo největší chybou vzdáti se solidarity a pomoci silných přátel.

Jednání Evropy o mírových nabídkách Německa může mít jen tenkrát úspěch, pochopí-li Německo, že nikdo se nevzdá obranných smluv, které už sjednal. Ani smlouvy s Ruskem, která je Hitlerovi trnem v oku. Tento trn v oku zůstane. Situace je taková, že obranné smlouvy se silnými spojenci se pokládají za nejspolehlivější záruku proti překvapením.

Nemáme tedy mnoho volnosti v jednání. Má-li však náš hlas v Evropě nějakou váhu, měli bychom toho využít k tomu, abychom varovali před zásadním zamítáním Hitlerových nabídek, které snad přece představují nějakou šanci. *F. Peroutka.*

poznámky

Poznámka k německé politice

Moderní vědecké teorie, které vykládají politické jednání lidí jako výsledek hmotných zájmů, zeměpisného prostředí, fyzického založení a jiných objektivních činitelů, vystihují politickou skutečnost jen zčásti, zpravidla z té menší. Vynechávají totiž síly, které možná hrají v politice větší úlohu než všechna přírodní a společenská mechanika. Jsou to vášně, utkvělé představy, ideje, touhy — zkrátka činitelé povahy subjektivní, duševní. Hitlerova politika na příklad je na nich založena nejméně z osmdesáti procent. Nepochopí ji nikdo, kdo si neuvědomí, kolik je v ní citlivosti, touhy uplatnit se ve světě a dobytí německému národu respektu, kolik zlosti nad druhořadou rolí, kterou Německo po válce hrálo v Evropě a ve světě, kolik závislosti vůči ostatním velmocem, pocitů pokoření a méněcennosti. Všecka ta hlučnost a neúměrnost německé politiky vyplývá z toho, že německý národ se pod Hitlerovou vládou zmlátá těmi-

to afekty a že je k nim ještě rafinovaně povzbuzován. Zmlátá se jimi především vůdce sám a svými řečníci a činy je přenáší na své soukmenovce. Hitlerova politika není vlastně politika, rozumíme-li tím promyšlenou akci, nýbrž jeden jediný protest, jedno jediné podráždění a rozhořčení nad tím, že Německo nehraje ve světě takovou vedoucí úlohu, jakou by při své velikosti a při svých zdrojích hmotných i duchovních věst mohlo. Od podrážděných lidí ovšem nemůžeme chtít, aby klidně uvažovali o tom, jaké to má příčiny. My ty příčiny, jak se zdá, vidíme.

Hitlerova politika má v Německu velký úspěch právě proto, že je tak primitivní. To, co dělal Stresemann, bylo pro muže z ulice, politicky neškoleného a nacionála od kosti, příliš složitě. To, co dělá Hitler, je srozumitelné každému dítěti. Hitler si prostě v politice počíná právě tak jako muž s ulice ve svém denním životě — to je jeho tajemství. Diplomaté, kteří jsou zvyklí na jiné způsoby, vidí v jeho počínání bůhví jakou záludnost. Myslím, že je daleko prostší věřit, že Hitler jedná tak, jak smýšlí. Když ho rozzlobila Společnost národů, bouřil dveřmi a dlouho o ní nechtěl ani slyšet. Teď vkročil do Porýní a děj se co děj, neptáje odtamtud. Jakékoli ústupky by byly pod jeho důstojnost. Nepovolí, i kdyby měl svět spadnout — docela jako ten prostý muž, kterého někde urazili kamarádi, který vzdoruje a který se dá raději zabít, než by se on — on! — první přišel smířovat. Jak prosté a srozumitelné! Ale Hitler z toho dělá politický systém, a v tom je nebezpečí. Vysoké umění mezinárodní politiky klesá v jeho rukou na úroveň schůzových hádek, při nichž nevíme, brzo-li začnou lítat sklenice. Ale je to ovšem lidské, příliš lidské, a proto úspěšné.

Hitlerismus je vlastně tragédie, žalostný politický bankrot velkého národa. Základní politickou chybou Německa je to, že nepochopilo, co světová válka přinesla pozitivního. Pokoření z válečné porážky tak zastřelo jeho soudnost, že vidí v poválečném uspořádání světa jen výsledek zlé vůle několika intrikánů, kteří se spojili s židy a připravili Německo o jeho někdejší posici. Že šlo o velký historický proces, který přinesl svobodu mnoha národům, který porazil celou soustavu společenských privilegií, který aspoň zčásti uskutečnil mnohé, o čem dávno snažily legie nejlepších myslitelů a nejsvobodnějších duchů — to všechno Němcům uniklo. Nepřijali výsledek války jako porážku hohenzollernského imperialismu, nýbrž jako národní pohromu a urážku. Všimněme si třeba, jak Hitler kritikuje ve svém spise politiku Vilémovu. Nevytýká mu, že si stavěl nemožné a fantastické cíle, nýbrž zazívá mu jenom, že na to špatně šel. V podstatě Hitler přejímá vilémovský pangermánský program a slibuje jen, že on bude chytřejší, že si nerozžlobí Anglii, že bude myslet jen na východ atd. Ani slova pozitivního ocenění nemá pro novou střední Evropu, pro politické probuzení Ruska. Všecka ta stará německá politická slepota a všechny předválečné chyby v něm ožily. Tak mohutný historický fakt jako ruská revoluce je mu jen dílem židovských spiklenců. Tento nesmysl je dnes jeho zásluhou jedním ze základů zahraniční politiky velkého národa. Jak žalostný to pohled: samý protest a žádný pozitivní program. Poslední Hitlerova politická moudrost je tato: odmítne-li svět mé návrhy, dám přednost čestnému osamocení. Což je totéž jako by řekl: odejdu uražený opět do kouta. Mráz jde po zádech z tohoto negativismu.

Zejména Hitlerovi může německý národ děkovat za to, že mu pohřbil možnosti velkého vlivu ve střední a východní Evropě, po nichž tolik touží jeho citlivost. V Německu se bohužel nezrodil dost velkorysý politik, který by byl dovedl převést národ přes roztrpčení z porážky a který by mu byl vstívil pochopení, že po válce, která vyústila v revoluci, nemůže už Německo dělat politiku proti střední a východní Evropě, nýbrž jen s ní. Zeměpisná poloha je přímo vyzývá k tomu, aby bylo patronem a záštitou malých středoevropských států — pomyslil někdo v Německu na to, jaké možnosti by z takové nezávislé mírumilovné a kladné politiky plynuly? Místo toho má dnes Německo střední Evropu až do toho Rakouska proti sobě. Středoevropské státy nevidí v Německu přítele, nýbrž možného útočníka. I Bismarck doporučoval Němcům dobrý poměr k Rusku. Hitler to přivedl tak daleko, že si z Ruska vychoval nejrozhodnějšího odpůrce. Národ s takovými vlastnostmi a možnostmi stojí dnes uražený a rozčilen v koutě. Není to politický bankrot?

V soutěži politické inteligence po válce Německo propadlo. Jen proto, že nepochopilo, o čem ve světě jde. Postavilo se opět proti proudu dějin. Jako bylo reakční velmocí před válkou, tak je jí, a ještě ve větší míře, i dnes. Hitler doma pořádá ohromné tábory a vede bouřlivé řeči, ale v mezinárodní politice vede Německo bezpečně do izolace a tím i do bezvlivnosti. Jak si Německo z této slepé uličky pomůže, to je trapný a nebezpečný otázník evropské politiky. *Z. S.*

Jeden ministr a veřejné mínění

O ministru Nečasovi možno říci, že má dobrý smysl pro informování veřejnosti. Dovede jít často mezi straníky, dovede si vyjetí z Prahy, aby z vlastního názoru poznal potřeby kraje: dovede právě tak dobře jít mezi mládež své strany, jako hovoří o otázkách svého resortu na projevech, které nemají pečeť stranickou. Patří k těm, kteří jsou přesvědčeni, že dobrá informace o vykonané práci je právě tak důležitá, jako práce sama. O politické práci neplatí: sedávej panenko v koutě, budeš-li hodná, najdou tě. Veřejné mínění jest v celku pohodlné a hodně nedůvěřivé; musí býti stále informováno o tom, co se děje, jak se pracuje, nemá-li v něm vzniknouti dojem, že „se nic nedělá“. Dělá se, ale ti, kteří pracují, nedovedou dobře informovati veřejné mínění o své práci a vyklizují tak zbytečně pole opozici, která u nás není vychována tak, aby loyálně uznala práci na druhé straně.

Ministr Nečas nepatří do té garnitury, která kudy chodí, má oblečen stranický kabát a plete se do práce politickým sekretářům. Dovede skutečně mluvit jako ministr, jako člen vlády. Jest to jeden z lidí, který dovede oceniti význam veřejného mínění. Jest již z mladší politické generace a ukazuje, že mladší generace dovede vnést do politické práce nové metody, nové názory, nový styl pracovní; hlavně potud, že nežije jen v uzavřenosti politických porad, ale udržuje kontakt s těmi, za které a pro které pracuje. Dovede velmi dobře psychologicky čeliti na př. útoku sudetoněmecké strany, která se vyhýbá frontálnímu útoku proti min. Nečasovi, protože cítí, že tento ministr má důvěru, že tento ministr přesvědčil, že chce skutečně pomoci nezaměstnaným a že není vina na něm, nejde-li vše tak, jak by chtěl, a jak navrhuje. Jest to případ politika, který ukazuje, že naše politické strany neprodělají, rozhodnou-li se pro rychlejší použití nových, jiných lidí na svých exponovaných místech.

V. G.

Diskuse ve stranách

„Rudé právo“ pořádá diskusi o taktice komunistické strany Československa. Jest to diskuse, nad kterou by člověk plakal. Jest totiž předem stanoveno, quod est demonstrandum, to, co jest nutno dokázat a vydiskutovat, že totiž jedině správnou linií KSČ. jest ta, kterou určil Klement Gottwald. Jest to diskuse, v níž účastníkům jest ponechána jen volnost hledat nová a nová slova chvály o tom, že Klement Gottwald jest muž revolučně ostražitý, který naši komunistickou stranu zachránil před politikou, jež by byla málem vynesla komunistům pochvalu, že počínají dostávat rozum.

Ale budme upřímní a doznejme si, že ani v ostatních stranách není smyslu pro diskusi. U nás není myslitelné, aby ústřední orgány politických stran daly příležitost svým příslušníkům říci, co se jim na politice strany nelíbí, jak by si politiku strany představovali, co by doporučovali změnit. Na takovou diskusi by se vrhly druhé strany, aby ukazovaly, že to v té a té straně neklape, že tam mají lidé jiné názory, než vedení strany. Naše politické strany chtějí míti poslušné straníky. Kdo si dovolí uplatnit jiný názor, upadne v nemilost. Může míti stranu rád, může uznávati její program, ale což naplat: nesouhlasí-li s tím či oním, stává se straníkem, na kterého se nahore dívají skrz prsty. Jest to zejména byrokracie, která si představuje stranickou kázeň velmi jednoduše: věřit všemu, co strana k věření předkládá a souhlasit se vším, do posledního puntíku, co strana dělá. Nesmí se zapomínati, že politické strany — i když jsou mocné — musí vycházeti z toho, že členové jdou do nich dobrovolně a že od nich nelze žádati, aby se vzdávali úplně samostatnosti myšlení. Stranická byrokracie, která omezuje diskusi ve stranách, škodí politickým stranám. Mají-li býti strany demokratické, musí míti smysl pro demokratickou diskusi ve svých řadách.

V. G.

Ještě několik slov k případu Pérovu

Všichni jsme byli ohromeni zbraslavskou vraždou pro její zvláštní ráz, nesmyslnost a zdánlivou bezdůvodnost. Vznikla spousta dohadů, předpokladů. Velmi cenný materiál pro vysvětlení tohoto případu podávají články v „Prítomnosti“ č. 8 a 9: J. Lev „Psychologovy poznámky k případu dvou vražd“ a Dr. Frant. Kočí „Matka a syn“. Dovolují si připojit ještě několik slov k závěru tohoto případu.

Případ Pérův jest pouze extrémně vypjatý případ asociálních projevů člověka, zaujmajícího postoj namířený proti společnosti. Péro jednak (jak krásně poznamenává J. Lev) pod

nátlakem vnitřního neuvědomělého nucení vyvolával ve svém životě stále tytéž situace, bojoval stále proti týmž věcem a týmž prostředkům. Byl v zajetí tajemné síly nevědoma, které slepě poslouchal, nadarmo plýtval svou duševní energií, které by byl mohl použít k užitečným účelům! Takových duševně rozervaných nešťastníků potkáváme v životě více — jenom že o nich nevíme nebo se dovidáme většinou příliš pozdě, když už jejich vnitřní napětí je tak veliké, že dochází k výbuchu, při němž někdy sami zahynou.

Ano, je třeba — jak zdůrazňuje J. Lev — péče o mladé neurotiky, a třeba k tomu účelu školiti potřebné znalce. Avšak druhý článek od Dr. Frant. Kočího „Matka a syn“ odhaluje ještě další stránku tohoto případu a tím i další možnost jeho rozřešení. Z tohoto článku dovidáme se, jak pochybenou byla Pérova výchova. Jak jeho matka — když už si s ním nevěděla rady — sama jej poslala do donucovací pracovní, ale jak na druhé straně jej dále rozmazlovala: porušovala rády pracovní tým, že žádala různé výjimky pro svého syna, posílala mu různé pamlsky, na něž prý byl doma zvyklý, — psala, aby dárky, které dostane, nerozděloval s ostatními chovanci, aby dostal balíček sám — dále, aby mu neušly hody ve dnech narozenin a svátků atd. atd. Konečně, když hoch utekl z donucovací pracovní a byl chycen, matka žádá, aby ho nevraceli zpět, nýbrž aby byl ponechán doma, čímž přivádí nazmar veškeru práci, věnovanou hochu po dobu devíti měsíců a ničí možné zlepšení. Ovšem doma znovu s hochem nic nesvede, hoch krađe dále, takže ho znovu odevzdává do ústavu atd.

Máme před sebou matku, která hocha rozmazluje a pravděpodobně i dříve rozhyčkávala, matku přecitlivou. Otec prý byl velmi přísný. Z toho ovšem vyplývala nedůsledná výchova: jeden zakazoval, druhý povoloval, — taková výchova způsobuje v dítěti pocit naprosté nejistoty. Hoch zřejmě nebyl zvyklý pracovati, tím více nebyl schopen pociťovati radost z práce!

V dětství se vytváří základ pro celý další život člověka. Jaký postoj k životu zaujme člověk v dětství (v případě Pérově postoj záporný), takový si podrží pak po celý život. Jakým způsobem dítě reaguje na určité situace, jakou povahu si vytvoří do svých šesti let, — to vše později sotva již se změní. Jest nutno, aby rodiče věděli, jakou velikou odpovědnost mají za osud svých dětí. Neboť chyby, kterých se ve výchově dopouštějí a za něž pak dítě pyká po celý svůj život, činí rodiče nevědomky. Oni vždy chtějí pro své děti to nejlepší. Oni často prostě nevědí, jak to mají udělati, začasť nejsou důkladně připraveni pro výchovu, — neznají psychologie dítěte a dospělého, netuší, jakými cestami se může dáti duševní vývoj dítěte.

Proto případ Pérův budiž podnětem k hlubší přípravě rodičů — zvláště matek — na výchovu dětí. Tak — a ještě důkladněji — jak se ženy připravují na manželství učení se vaření, šití atd., musí se připravovati k výchově dětí. Tím pak děti budou řádně připraveny pro život a řádně obstojí při různých pozdějších eventálních zatíženích, neboť kdo má zdravé jádro, obstojí i v situaci hodně těžké! Správnou výchovou dětí zmenší se počet neurotiků, zločinců a jiných nešťastníků. Není-liž to krásný úkol!

MUDr. Věra Sajdová.

Kartely

Zdá se, že veškeré bouření a horlení proti kartelům mělo účinek právě opačný: kartelů stále přibývá a jejich vliv stále roste. Psalo se o tom, jak hodně kartely při zmenšené výrobě a menším riziku vydělávají. Výdělky kartelů byly přesně vypočítávány; i řekli si tedy i ti nezkartelovaní výrobci a podnikatelé: dokazují-li odpůrci kartelů, kolik kartely vydělávají, bylo by nesprávné nevyužítí příležitosti a nezaložit kartel tam, kde ještě není.

Snad všechny strany bouří proti kartelům a prostý občan má dojem, že všechny strany se předhánějí v tom, jak by ho nejlépe ochránily před zlými kartely. V době předvolební ostrou protikartelovou řeč ve „Venkově“ vedl Vavřinec Kehoř, který mluvil o kapitalistických žralocích, pirátech, kapitálistech způsobem, který by mu mohl záviděti největší předválečný socialistický agitátor. Vypadalo to tak, jako by měly kartelům nastat zlé časy, neboť se na ně rozhněvala nejsilnější strana ve státě; a poněvadž i ostatní strany daly již kartely dávno na index, dalo se čekat, že kartelům se povede zle. Ale kartelům právě v době tohoto soustředěného útoku proti nim — útoku, kde se pracuje kalafunovými blesky — se vede dobře. Státní úřad statistický, který vede rejstřík o kartelech, má s ním velkou práci. Ale sotva lze čekat, že by rejstřík, který vede Státní úřad statistický o kartelech, mohl potříti kartely. Nejméně se tato hra líbí čtenářům listů,

které potírají kartely. Den ze dne se vypočítává, jak bezohledné jsou kartely, jak zdrazují, jak zvyšují nezaměstnanost, jak poškozují konsumenta, jak poškozují stavební ruch. Ale nakonec poznává čtenář: nic se nestalo. A proto by si čtenáři přáli, aby se proti kartelům méně mluvilo, ale aby se proti nim více jednalo.

V. G.

literatura a umění

J. F ü r t h, ředitel firmy Fr. Borový:

Bulletin o knize

Příliš mnoho překladů.

Československá kniha a vše, co s jejím vydáváním souvisí, jest stále ještě v krizi. Nesmí nás másti určité zlepšení, které se projevilo zejména o vánočním trhu roku minulého: není to totiž jen krise hospodářská, která podlamuje vývoj knižní produkce. Čím nejvíc tato část kulturního života trpí, je nedostatek cílevědomé organizace. Bylo již v tomto listě napsáno, že je-li nějaký úsek výroby zralý pro hospodářství řízené, je to knižní produkce. Zatím zde panuje nezdravá nadprodukce a zbytečné gründérství. Dokud nebude organizací knihkupců a nakladatelů za pomoci státní správy položena mez této velkovýrobě, nelze mluvit o obratu k lepšímu.

Nikdo nemá na mysli omezovat produkci domácí tvorby. Zde musí být zachována v zájmu vývoje a dospívání původní literatury každému naprostá volnost. To, co volá po regulaci, je vydávání překladů. V žádném jiném státě nelze tak lehko prodati autorisaci zahraniční knihy, jako v Československu. V tomto úsudku shodují se všechny agentury světa, pro které je naše země pravým eldorádem. Nevydáváme ovšem tím žádné svědectví o vyspělosti naší kultury, naopak roste tím ve světě jen přesvědčení, že náš hlad po knihách cizích pramení z nedostatku dobré produkce domácí. To je také jedna z příčin, proč až na Karla Čapka nachází česká kniha tak těžko umístění v cizině. Není k ní důvěra a nikdo se o ni nezajímá. Vyvážíme také mnoho peněz za autorisace zbytečných knih, aniž bychom při tom žádali recipocitu pro naši tvorbu, která potřebuje v dnešním sobeckém světě stejnou ochranu jako každý jiný produkt naší země.

Před několika lety, kdy následkem krise a lehkomyslného hospodářství několik firem nakladatelských se hroutilo, zdálo se, že vítězí rozum. Bylo totiž možno pozorovati všude omezení edičních programů. V tomto období vydané knihy měly více místa na slunci a našly také lehčeji svého kupce. Toto poznání nevedlo však bohužel k setrvání při menších edičních programech, naopak úspěch některých knih, pramenící právě z menší produkce, měl za následek horečné zvýšení vydavatelské činnosti, která v roce 1936 hrozí, že se opět zvrhne v šílené závodění. Nezvítězí-li včas rozvaha, dočkáme se v dohledné době nové krise nakladatelských domů a všech neblahých zjevů s ní souvisících: chaotických výprodejů, znehodnocování skladů u knihkupců a všeobecného rozladění jejich i publika.

Rychle stárnoucí knihy.

Tam, kde se tisknou a vydávají knihy bez plánu, bez ohledávání kupní síly národa, zejména jeho inteligence, dostaví se v zápětí i jiné nepěkné zjevy. Knižní nadprodukce způsobuje především, že ani čte-

nář ani řádný knihkupec nemůže mít dobrý přehled o vydaných knihách, jedna novinka stíhá druhou, to, co bylo dnes událostí, je zítra zapomenuto. Nikdy tak rychle knihy nestárly jako nyní. Kdo tím nejvíce trpí, je literární tvorba domácí. Z vlastní zkušenosti říkám, že nakladatelské umění spočívá především v tom, dovésti domácího autora k úspěchu. U knihy přeložené, kdy českému vydání předcházela sláva mezinárodní, to není již tak těžké a také ne tak záslužné. Nevolám tedy pouze po omezení produkce překladů knih zbytečných. Je zapotřebí omeziti, nebo lépe řečeno zpomaliti i vydávání knih nesporně znamenitých, které přeloženy býti mají. Bude nutné, abychom všichni přitáhli uzdu své ctižádosti, o nic víc vlastně nejde. Popustme tuto uzdu snad v době příznivější, až se zlepši kupní síla národa a až si vybudujeme dokonalejší aparát distribuční. Nástroje, které máme zatím po ruce, jsou trochu zastaralé a na jejich místo dere se neslušnost a nekalá soutěž.

O t á z k a k n i h k u p e c k á.

Mezi zasvěcenými nebude sporu o tom, že máme na příklad velmi málo skutečných knihkupců. Knihkupeckých koncesí je v zemích českých (na Slovensku není koncese zapotřebí) dosti. Držitelé jejich v mnohých případech nezastávají svoji funkci a své poslání dobře. Bylo by věci organizace knihkupců a nakladatelů vysvětliti jim, že tento stav je neudržitelný, že se musejí, nemá-li býti koncesní výsada ohrožena, přizpůsobiti novým poměrům, svůj závod zmodernisovati a vzítí do zaměstnání školeny dorost. Knihkupci si velmi často stěžují na agenty nakladatelů. Zapomínají, že jen tam se agentům daří, kde knihkupci selhávají. Uvádím Brno jako typický příklad města, jemuž se dobří agenti s knihami vyhnou, poněvadž je to jedno z měst, které má vzorné knihkupecké závody.

K n i ž n í a g e n t i.

Ostatně je právě otázka knižních agentů předmětem novinářských článků. Vzpomínám zejména dvou vynikajících statí, které napsali universitní profesori dr. Bělehrádek (do *Lidových Novin*) a dr. Sommer (do *Českého Slova*). Jim děkujeme za to, že se otázka organizace obchodu s knihami podrobuje úvahám vědeckých autorit a stává se tak předmětem veřejného zájmu. Jejich vývody dodávají mi odvalu, abych o tomto problému promluvil otevřeněji, než jsem měl původně v úmyslu i za cenu, že se vydávám v nebezpečí býti osočován z konkureční závisti tam, kde chci ukázati na některé nepěkné zjevy, které v zájmu veřejném mají a musejí býti co nejdříve odstraněny.

Zástupci nakladatelských domů, navštěvující soukromé zákazníky, nejsou žádným zjevem poválečným, žádným zjevem úpadkovým a není to také instituce ryze československá. Všude na světě mají nakladatelé své zástupce, bez nichž by se určitý druh literatury, zejména díla vědecká a encyklopedická, nemohl vůbec vydávat. I jiná okolnost opravňuje existenci agenta s knihami: nenakupuje totiž někdy v menším městě osoba exponovaná ráda u obchodníka své obce. Důvody jsou různé, hlavní jsou dva: buď kupuje na splátky a nechce býti pomlouván, že na to nemá, anebo nakupuje mnoho a nechce býti podezírán: „kde na to bere“. U tohoto druhu zákazníků místní knihkupec

obchod neudělá, aspoň ne veľký. Zde je pole působnosti pro zástupce.

Nelze tedy instituci nakladatelských zástupců paušálně odmítati a agenti s knihami házeti všechny do jednoho koše a přes palubu. Dobrý zástupce s knihami může býti velmi důležitým kulturním činitelem, může ale také býti škodnou. Půjde tedy o to, abychom tyto dva různé typy dobře odlišovali. Doznávám rád, že dobrých knižních agentů je velmi málo, jako je vůbec málo v celém našem hospodářském životě dobrých agentů a prodáváčů. Souvisí to také trochu s výchovou školní, která vede k úsudku, že jedině povolání v kanceláři je povolání čestné. Nabídnete-li nezaměstnanému absolventu obchodní akademie místo zástupce, považuje to za urážku na cti, rovněž tak nezaměstnaný filosof, z nichž mnohý by jako zástupce nakladatelského domu mohl nalézt velmi slušnou existenci a mohl by se ještě nad to státi v oblasti své činnosti skutečným kulturním důvěrníkem a poradcem. Navrhuji již po několik let, zatím bezúspěšně, aby byly uspořádány odborné kursy pro nezaměstnané knihkupecké příruční a absolventy středních a vysokých škol, jimž by bylo možno doplniti prořídlé řady dobrých a zkušených zástupců. Typ neinteligentních a podvodných agentů by pak automaticky vymizel. Zatím je tímto typem obchod značně zamořen. Proti dotěrnosti a úskokům obyčejných neslušných agentů se však jen trochu inteligentní obecnost na konec ubrání, ukáží se jim prostě dveře. Horší je to tam, kde jde o rafinovanější odrůdu. A o té několik slov:

Po převratu řádil ve všech kancelářích, v úřadech a domácnostech nepřijemný mor. Předstoupil pán nebo dáma, představili se jako tajemníci nějaké dobročinné organizace, nejčastěji slepců, válečných invalidů a t. p. a nabízel ve prospěch těchto ubohých lidí mýdlo. Útloucí lidé a těch je vždy dosti, kupovali, až se po čase přišlo na to, že mýdlo je špatné jakosti a slepci nebo invalidé mají z tržby jen nepatrný zlomek, zatím co zisk ve formě provise shrábnou páni „tajemníci“, správně řečeno agenti a výrobce mýdla, který by jinak tak špatné zboží neprodal. I opatřil si proto u organizace slepců nebo invalidů za několik korun právo, aby směl své agenty vydávati za jejich tajemníky. Jakmile ovšem vešel tento klam v širší známost, bylo ihned po „péči a starosti o invalidy“.

Nuže, tyto metody zahvizďují se v knižním oboru. Až do nedávné doby bylo chloubou každého nakladatele jméno jeho závodu. Nejlepší grafikové navrhovali značky a iniciálky, aby bylo na první pohled patrné, z kterého nakladatelského domu kniha vyšla, neboť často již tato iniciálka na obálce nebo vazbě stačila, aby čtenář poznal, o jaký druh a jaké ladění literatury jde. Takové jméno *Laichter* a kresba studnice ručily a ručí dosud za všechno. Ale tato skutečná vědecká i krásná literatura je ohrožována čím dále tím více vydavatelským chámstvím. Po kancelářích a úřadech obcházejí opět „tajemníci“. Jednou je to školská, jednou celonárodní instituce, jindy zase organizace slovenského studentstva a pod., za něž se tito agenti soukromého nakladatele schovávají, nabízejíce jen díla „monumentální“, jichž cena pohybuje se od Kč 300.— výše. Nemám legitimaci, abych posuzoval vědeckou a literární hodnotu těchto děl. Stačí mi úsudek profesorů *Sommera* a *Bělehrádka*. Ostatně ta anonymita budí právě největší podezření, neboť jsme neslyšeli nikdy, že by skutečná díla, jako je na příklad *Pekařova „Kniha o Kostí“*, nebo *Jiráskův „F. L. Věk“*, byla podobným

způsobem rozšiřována a dožila se přece slavných úspěchů u kritiky i u publika. Chci jen ukázati na to, že tento druh obchodu znechucuje dosavadní přátele knih, zejména státní úředníky, na něž mají páni „tajemníci“ nejvíce své zbraně namířeny. Takovému panu „tajemníku“ jde především o to, aby pomocí zvuchného jména instituce, kterou „zastupuje“, přiměl nějakého vysokého hodnostáře: ministra, sekčního šéfa, aby se podepsal první na subskripční listinu. Vše ostatní jde již hravě, neboť podřízený úředník těžko se odváží nezakoupiti „slavné dílo našeho národa“, které vydává celonárodní instituce, a které si již zakoupil jeho nejvyšší představený. Také velké podniky, zejména ty, v jejichž čele nestojí příslušník českého národa, bývají u pánů „tajemníků“ ve velké oblibě, neboť lze zde nejlépe uplatniti prsní tón vlastenecké fráse a vlasteneckého teroru. Český podnikatel nebo vrchní ředitel zná skutečnou českou literaturu a tuto hru ihned prokoukne a pana „tajemníka“ dá vyvést. Rozladění, které nastane po dodání díla, si málokdo dovede představit. Za několik set korun obdrží subskribent knihu, jejíž obsah by se vešel na několik desítek stránek normální užitkové knihy, která by stála nejvýš 50 Kč, vše je uměle nafouknuto, papír, tisk, vazba jen proto, aby kniha byla hodně drahá a provise „pánů tajemníků“, jimž práce na rozšíření skutečné hodnotné literatury nevoní, dosti veliká. Kdo subskriboval podobné „monumentální dílo“, je pro skutečný trh knihy na dlouhou dobu ztracen.

Evropský literární klub.

Chci se na konec ještě zmíniti o jiném způsobu prodeje knih, který je jistě formy daleko ušlechtlejší, a který nemá s výše vylíčeným morem nic společného, ale který přesto zasluhuje kritické poznámky, protože podle mého soudu a podle soudu mých kolegů dává právo k veřejné stížnosti. Je to Evropský literární klub, který vzbuzuje dojem neodvislého kulturního spolku, je však ve skutečnosti dobře vymyšlenou součástí prodejní organizace jedné nakladatelské firmy. Knihy tímto klubem vydávané snesou jistě nejpřísnější kritiku, jejich úprava je znamenitá. Po této stránce nelze činiti námitek. Kdyby na všech jeho tiskopisech pod titulem Evropský klub stála věta „nakladatelské firmy *Sfinx*“, mohli bychom iniciátorům jeho jen gratulovati. Takto přednášíme stížnost, že zůstává lidem, hlásícím se do tohoto klubu utajeno, že výkonná moc byla soustředěna v ruku majitelů nebo zaměstnanců jednoho nakladatelství, že předseda klubu je vlastně redaktor nakladatelství, místopředseda klubu majitel téhož nakladatelství, jehož účetní je zase pokladníkem klubu a právní zástupce nakladatelství členem výboru a že zástupci klubu, kteří u publika propagují vstup do klubu jsou vlastně nakladatelskými zástupci, kteří nabízejí ve skutečnosti subskripci na 12 románů ročně. Forma družstevního podnikání má svá úskalí, iniciátoři jeho nikdy neznají předem výsledky všech budoucích valných hromad; vypisovati subskripci je již také trochu obehnaná píseň, proto asi vznikl Evropský klub.

Nepsal bych tak obšírně o tomto podniku, kdo mne zná, ví, že jsem snášenlivý konkurent, kdyby se byli bývali iniciátoři jeho nedopustili toho, že v čelo svých subskripčních listin postavili vynikající osobnosti našeho veřejného života. Bude-li prokázáno, že onen funkcionář klubu, který šel získat nynějšího presidenta republiky, když ještě byl ministrem zahraničí, za jednoho z prvních členů klubu, jeho samého nebo jeho kabinet upozornil,

že za všemi počiny klubu stojí pouze jedno nakladatelství, a že toto bylo také oznámeno ostatním osobnostem, které dodávají členskému seznamu onen potřebný lesk, rád se veřejně omluvím. V čistém a pravdou prozřelém ovzduší zrodila se česká kniha a jen v něm může dále žít a se vyvíjet.

doba a lidé

Willy Haas:

Za třináct let z Prahy do Prahy

Anekdoty a vzpomínky.

Film.

Když jsem se ženou dojel z Prahy do Berlína, bylo před námi Potsdamské náměstí, centrum berlínského dopravního ruchu, o polednách téměř liduprázdné. Elektrické dráhy a autobusy nejezdily, ani autodrožky, a vchody do podzemní dráhy byly uzavřeny na zámeč. Několik starých nákladních vozů s koňmi a nákladních autobusů čekalo, až se sejde dost pasažerů, jedoucích společným směrem. Jídlo v restauraci bylo upraveno na čemsi, co připomínalo mazání na stroj, pečivo se v rukou rozpadalo jako vápno a chutnalo nejinak. Holič, u kterého jsem se dal oholit, strčil mi kousek másla za fantastickou cenu. Nejen Berlín, celé Německo bylo v rozkladu. Kappův puč byl právě zdolán, ale také vláda socialistů v Bavorsku. Ve středním Německu zuřila občanská válka, na západě zdvíhalo hlavu hnutí separatistů, jižní Německo se zdálo souviset s Říší už jen nitkou, která se přes tu chvíli mohla přetrhnout, Horní Slezsko bylo v kvasu. Berlínské služby hledaly na dvorech studny a pumpy, kterých se už od nepaměti nepoužívalo: vodárny stávkovaly. Navečer se svítilo svíčkami, když elektrárny pro stávky nedodávaly proudu. Ale veliký hotel u nádraží byl přes to přeplněn, a v malém hotelu v sousedství, kam nás zavedl jakýsi mladík, pobíhaly temnými špinavými chodbami tuze chatrně oděné mladé dámy.

Ale toto město v rozkladu, tyto div ne rozvaliny, byly nabité energií, jako hučící dynamo. Kdekdo sázel na film. Za dva, tři roky vyrostl berlínský filmový průmysl jako obrovitá houba. Monumentální filmy, které od nedávna natáčel Lubitsch, byly evropskou sensací. O jiném filmu „Caligari“ mluvilo se v celém světě: tato příšerná groteska, cosi mezi nejmodernějším expresionismem z roku 1920 a starou panoptikovou romantikou E. T. A. Hoffmanna, zdála se být novým slohem Německa. „Caligarisme“ byl v Paříži a v Londýně obecně užívaným pojmem, když se v uměleckých kruzích hovořilo o Německu. Označoval temnou, záhadnou, mystickou, zápornou, k smrti se chýlící stránku v německé povaze: slovem vše, co je Francouzovi na Němci nepochopitelného. Směšné na tom bylo jenom to, že tento film byl napsán Pražanem, Hansem Janowitzem, a Rakušanem, Carlem Meyerem, a natočen režisérem z Československa. Tak to ani pro Čechoslováka, jakým jsem byl já, nebylo příliš těžké sehnat jakési živobytíčko u filmu a jakž takž se protloukat.

Nebylo to zajisté nic těžkého, dělat vtipy na polské obchodníky kalhotami a výrobce ponožek, kteří tu hráli svou zprvu krkolomnou hru o hodnoty milionové. Někteří z nej-mocnějších se skutečně nikdy nenaučili korektní němčině. A přece za několik málo let také kulturně nesmírně vyspěli, oni, kteří s hrstkou v potu tváří stlučených marek někde v pokroví začali natáčet filmy a nyní řídili druhý největší

vývozní průmysl Německa. Snad dosud jedli nožem, ale rozpoznali neslýchaný talent Poly Negri. Snad nevěděli, jak se jméno „Dubarry“ vyslovuje, ale natočili nejkultivovanější historický film, který tenkrát byl možný, první monumentální film Ernsta Lubitsche, „Madame Dubarry“ s Polou Negri, film, který i v Americe vzbudil rozruch. Brzy páni generální ředitelé vypadali na chlup jako jiní generální ředitelé; jejich vily nebyly o nic nevkusnější než vily jiných berlínských milionářů, a své obleky si dávali šít v Londýně. Ač stále ještě s přízvukem trochu cizokrajným, dovedli už při hostinách vtípně a zábavně hovořit, a neřekl bych, že byl mezi nimi jediný, kdo by se nebyl styděl za svou minulost. Byly to vesměs sebevědomé povahy.

Pol Negri.

V takové vile jsme jednou zvečera seděli pohromadě a čekali na Polu Negri. Rozumělo se samo sebou, že nechala drahounou chvíli na sebe čekat, ježto tehdy už měla světovou slávu a pobírala honoráře, do závratné výše vyhnané Hollywoodem. Uplynulo půldruhé hodiny. Náhle se na konci obrovské síně, u vestibulu, zdvihl šum. Sluhové pobíhali sem a tam. Panské si rozčileně šeptaly. Pán domu spěchal do šatny. Zasunovací dveře se zešíroka rozevřely. Jako královna se nyní objevila opřena o rámě pána domu, v pohádkovém světle zeleném princezu, posázeném zelenými drahokamy, s obličejem poněkud asiatsky snědým, z něhož vyhlížely zelenavé oči. Na čele a na spáncích nalíčena do běla. Udílela slyšení zoviálně jako královna a s blahoskonnou kolegiálitou člověka, který se převysoko vyšinul nad drobné soudruhy v povolání. Vypadala každým coulem jako velká tragédka a byla jí také. Pomyslíl jsem na Rachel — tak nějak jsem si vždy představoval velkou Rachel. Po večeri shromáždil pán domu, který vedl největší filmovou produkci Německa, kolem sebe několik hostů a vypravoval jim, jak objevil Polu Negri.

„Byl jsem vám někde v Polsku na obchodní cestě, v nějakém Zapadákově. Tam nějaký židáček, říkejme mu třeba Ornstein, natáčel v jakémsi kozím chlívkou drobné filmečky. Tu jsem také spatřil Polinku, malou filmovou herečku, která točila v jednom z jeho filmů. Optal jsem se jí, chtěla-li by filmovat u mne. Řekla mi, že nejprve ještě musí hrát v jednom nebo ve dvou filmech. ‚Dobrá, Polinko,‘ na to já, ‚dobrá, jen si ty dvě role ještě zahraj a pak přijď třeba za mnou do Berlína,‘ a dal jsem jí svou berlínskou adresu. Měl jsem ještě několik dní co dělat v Polsku a pak jsem se vrátil do Berlína. Když jsem přišel do své kanceláře, kdo myslíte, že tam seděl? Polinka. Úplně uřvaná a vůbec všechna dérangée, v oblýskaném vetchém kostymku.

„Co je, Polinko, copak tu chceš?“

„Ornstein mne poslal k vám,“ zakoktala celá rudá. „Dal mi taky dopis pro vás.“

„Copak je v tom dopise?“

„Jápkak to mám vědět?“ zavřeštěla. „Je přece zalepený.“

Tak jsem vám tedy, pánové, otevřel ten dopis od Ornsteina, a víte, co tam stálo? Tohle:

„Velevážený pane,
udělejte bankrot s tou ženskou!

V plné úctě

Ornstein.“

Tohle mi Ornstein psal. A vidíte, pánové, pracoval jsem s ní a neudělal jsem s ní bankrot.“

Zadýmá mocně ze svého obrovského doutníku, uhladil si bezvadný smoking a rozhlédl se s oprávněnou pýchou po své palácovité přijímací síni.

Vedle živelné síly Poly Negri byla tu pro nás mladé lidi už jen jediná herečka, starší než ona, kterou jsme uctívali a uznávali:

Asta Nielsenová.

Byla veličinou z prvních dob filmu. Nikdy jsem nepochyboval, že je to největší herečka, jakou jsem kdy spatřil, a to nejen ve filmu. Napsal jsem o ní několik nadšených kritik. Jednoho dne jsem od ní k svému největšímu úžasu dostal dopis. Ku podivu, nejistý, dětinský dopis, plný pochyb — jako by u mne hledala radu. Obracela se na mne, na zeleného začátečníka berlínské filmové kritiky. Alfred Kerr, nejpřednější berlínský kritik, o ní napsal, že je mu nezapomenutelný jeden z jejích předválečných filmů. „Znal jste mne tenkrát už? Byla jsem tehdy skutečně větší umělkyně než jsem dnes?“ zanaříkala. Byl to dopis plný pochybností o vlastním významu, dopis pravé veliké umělkyně. Byl jsem bez sebe. Kerr to asi tak zle nemyslel. Ihned jsem jí odpověděl, že její umělecký vývoj právě za poslední léta je neporovnatelný.

Nebylo ani možné, aby tak velká herečka po této mé vášnivě odpovědi nepocítila ryze artistický pud, aby mne poněkud blíže poznala také lidsky. Dostával jsem od ní také nadále čas od času dopisy s drobnými dotazy po mém mínění o tom a onom. Nikdy dotud jsem se s ní nesetkal osobně. Ale jednoho dne mi napsala: „Přiďte zítra do atelieru — zahrají jednu scénu jen a jen pro vás.“ Rozumí se, že jsem se dostavil.

Nebyl jsem nikdy před tím ve filmovém atelieru. Filmovali „Idiota“ podle Dostojevského, ona hrála Nastasju Filipovnu, a to scénu, kdy jí na promenádě ukazují její sokyni Aglaju, dcerku generálovu. Tu tedy stála, s velikým bílým stinidlem připjatým na prsa, do kterého dva reflektory vrhaly své světlo, se svým oduševnělým, nikoli už zcela mladistvým obličejem, jakoby ponořeným do moře ohně, namalovaná a ztrnulá jako vosková panna. Před ní dva operatéri s aparáty, režisér, pomocný režisér, ředitel produkce a několik jiných lidí. Neviděla nikoho. Řekla: „Lído, přejdi, prosím, jednou mimo mne.“ Lída Salmonová, její partnerka, přešplhala se zvolna mimo ni, docela v pozadí atelieru, přes trámy a dekorace, které se tam povalovaly.

Tu se stalo něco, co jsem do té doby jakživ ještě neviděl. Její obličej zůstal naprosto bez hnutí. Ale zvolna, jakoby nadlidskou autosugescí, začal se tímto nehybným obličejem prodírat druhý, zcela cizí, k nepopsání zatrpklý, ztrnulá tvář Medusina, která také mně dala ustrnout. A ještě jednou, po druhé, po třetí a po čtvrté kladly se na něj stále nové masky, stále více hořkosti a zoufalství, neštěstí a bídy, cosi kamenného a pohasínajícího, jako bolestné sebepozbývání do nicoty. Byl jsem sotva s to, abych se na to díval. A její obličej zůstával dokonale nehybný: nebylo v něm ani stopy po pohybu, bylo to čiré proměňování. Ale náhle začaly po tomto nehybném, kamenném obličejí stékat slzy a zajiskřily se v světle reflektorů. Asta Nielsenová vzkřikla příškrčeným hlasem: „Hotovo! Zhasnout lampy!“ skácela se do lenošky a svíjela se v příšerném záchvatu křečovitého pláče. Uháněl jsem domů. Zamkl jsem se a nevypravil ze sebe už po celý den jediného slůvka.

Pozoroval jsem tuto fakirskou sebehypnosu také později ještě na některých skutečně velkých filmových hercích, na příklad na Wernerovi Krausovi, třeba na mne už nikdy nepůsobila tak démonicky, jako u Asty Nielsenové. Sám způsob, jak se filmy natáčejí, jedna scéna přes druhou bez jakékoli jevištní iluze, bez nálad, asi podmiňuje tuto autohypnosu, toto nadlidské soustředění, toto polomagické sebestproměňování filmových umělců. Toto vytržení opět a opět zachvacovalo také mne — a stejně mnoho jiných fanatiků filmu — kdykoli jsem vstoupil do filmového atelieru. Bylo to vždy jako sen. Později jsem viděl onu scénu ve filmu

samém. Trvala několik vteřin a neměla ani setinu síly, kterou působila v atelieru. Jestliže Asta Nielsenová byla největší filmovou herečkou, je třeba dodat: byla jí skrovnými zlomky svého umění, které ve filmu vycházely. Totéž platí, anebo platilo tehdy, o Pole Negri a myslím také o Gretě Garbo.

Greta Garbo.

Jednoho dne v roce 192... požádal mne filmový režisér Pabst, abych přišel k němu. Měl jsem mu napsat film o inflaci podle špatného románu vídeňského spisovatele Bettauera. Ale zažil jsem přece berlínskou inflaci sám, a tak jsem prostě psal, co jsem viděl na vlastní oči: jak ženy po celé noci stály ve frontě před obchody s potravinami, dvanact až patnáct hodin, zatím co noční lokály byly přeplněny, a jejich dcery se tam ukazovaly jako nahé tanečnice, jak řezníci za libru masa požadovali prostituci a jeden z nich — je to skutečný příběh z oněch dnů — byl rozlícenými ženami ubit. Jednotlivé scény mého rukopisu se líbily. Bylo tehdy skutečně možné přivést takové věci na projekční plátno. Ale nemohl jsem stále se svou prací být hotov. Byl už nejvyšší čas. Atelier byl najat. Bylo třeba obsadit jednotlivé úlohy. Jedné z obou hlavních ženských rolí se ujala Asta Nielsenová, hlavní mužské role, řezníka, Werner Kraus. Ale chyběla nám ještě představitelka druhé ženské úlohy, mladá dívka. Ne a ne najít tu pravou. Jednoho odpuďne, když jsme všichni ustaráni seděli pohromadě, řekl Pabst: „Poslyš, všiml sis vlastně té mladé herečky, která v novém švédském filmu „Gösta Berling“ hrála roli hračky Dohnové?“

Všiml jsem si jí arci, a jeden každý, kdo rozuměl herectví, musil si jí všimnout.

„Neměla by ta hrát tu roli?“

Samo sebou. To bylo jediné možné řešení. Ona mladá dívka musí tu roli hrát. Než jsem odešel, optal jsem se ještě Pabsta jen tak mimochodem:

„Jak se vlastně jmenuje?“

„Greta Garbo.“

Skutečně se podařilo Pabstovi, aby úzkostlivého, všeličkého riska se lekajícího producenta přiměl k smlouvě s touto mladou, neznámou dívkou. Ale scenario stále ještě nebylo dokončeno a musili jsme už začít točit. Každého rána jsem běžel do atelieru a přinesl scény, které se měly hrát. Pak jsem zase uháněl domů a psal scény pro příští den. Byla to napolo improvisace. Ale jednou mi řekl Pabst v atelieru:

„Zůstaň teď tady. Naše nová herečka dnes hraje.“

„Nemohu. Musím psát.“

„Musíš tu zůstat. Musíš se na ni podívat.“

Zůstal jsem tedy — třeba jsem měl špatné svědomí.

Greta Garbo vystoupila v chudobném kostymu své role, velmi nervosní, s roztěkanými pohyby a bez pravé vlády nad sebou. Ústa měla pevně stisklá; málokdy před tím působil na mne nějaký člověk takovým dojmem nemoty a nedotčenosti, jako ona. Vrhla se do hry ekstaticky jako mladá indická vdova do hořící hranice svého manžela. Člověk téměř viděl, jak uhořívá. Bylo to mé druhé velké očarování filmem. Zůstal jsem v atelieru a odešel pak sám do kavárničky v sousedství. Tam jsem napsal několikařádkový dopis tohoto znění:

„Velevážená slečno, snažil jsem se, abych pro Vás napsal krásnou roli. Ale kdybych Vás byl viděl před tím hrát, byl bych napsal film, ve kterém byste vůbec vystupovala jen Vy. Prorokuji Vám, že se stanete největší filmovou herečkou světa.“

Ten dopis jsem skutečně napsal a jako filmový kritik jsem na něj nemálo hrd. Odevzdal jsem jej pro ni vrátnému

ateliéru. Ale nedostal jsem nikdy odpověď. A když při premiéře filmu seděla v lóži vedle mne, řekla mi jen lámanou němčinou „Dobrý večer!“ a pak „Sbohem“. Víc ani slůvko.

Mnoho let později, už hluboko v době hitlerovství, krátce před svým definitivním odjezdem z Berlína, procházel jsem se večer po Kurfürstendammu. Tam jsem potkal pomocného režiséra onoho filmu, mladého Rusa. Mluvili jsme o oněch dobách. Byl tehdy Grétě Garbo přidělen jako tlumočník a průvodce po Berlínu a provázal ji od rána do večera. Vypravoval mi o její občasně tesklivosti a hrůze z lidí, které se pak někdy znenadání zvrátily v prudkou potřebu rozptýlení. Zašla s ním pak do nějakého malého baru. Chtěla kolem sebe vidět lidi, ale raději cizí, než známé. Zmínil jsem se o svém dopisu. Zda o něm ví.

„Ovšem. Vrátný mi jej přece pro ni odevzdal.“

„Pročpak mi tedy neodpověděla?“

Mladý Rus byl na rozpacích:

„Po tolika letech se na mne už nesmíte zlobit. Velmi jsem tehdy na vás žárlil a nechal váš dopis zmizet.“

Tak se Greta Garbo nikdy nedověděla, kdo jí — snad první — prorokoval, že jednou bude nejslavnější filmovou hvězdou světa.

K tomu něco prazvláštního: Před několika měsíci dostala se mi tady v Praze do rukou reklama na pražskou premiéru onoho filmu. (Jmenoval se „Ulička bez radosti“.) Jsou tam vytištěna jména všech hlavních představitelů, Asta Nielsenová, Werner Kraus, Ilona Esterhazyová a ještě celá řada dnes zhoła neznámých jmen. Ale j e d n o jméno tam chybí, není tam vytištěno ani nejdrobnějším písmem: jméno Greta Garbo.

Amerika kupuje.

Ale předbílám. Nesmírný rozmach německého filmu v letech 1920—23 poněkud ochabl. Doprostřed těžké krise filmu přišla inflace. Bylo možná v Berlíně vyrobit film za dvacetinu normálních nákladů, třeba se proplácely pohádkové honoráře. Byla to velká čáka pro německý film, aby si dobyl celé Evropy a vytlačil americký film. Na místě toho stal se pravý opak. V Berlíně se objevil pan Sam Rachmann z Nového Yorku, s červeným Rolls-Roycem, s plnou mocí z Hollywoodu, mluvící dobrodružným slangem a vybavený, jak se tvrdilo, dvěma sty obleky a pláštů: házel dolarovými částkami, až z toho šla hlava kolem. Skupoval, co se dalo: herce, herečky, režiséry, filmové společnosti, ateliéry. Částkami, které ani nelze vyslovit, založil filmovou produkci. Jmenovala se „EFA“. Nepovedla se sice, ale za něho se počalo Lubitschem, Polou Negri a Janningsem ono stěhování německých filmových umělců do Ameriky, které se v příštích letech, zejména pak roku 1926, rozrostlo do rozměrů vzbuzujících hrůzu. Všichni, kdo byli slavní a měli jméno, odešli do Hollywoodu, pryč od nejistých, stále poněkud kolísavých poměrů v Německu. Pravda, skutečně mistrovské filmy německé, režiséřů F. W. Murnau, Lupu Pick, Ludwig Berger atd., byly natočeny až po roce 1923. Ale velká čáka, daná inflací, byla jednou pro vždy promeškána. Německý film se octl dokonce i v samé Evropě na druhém místě za americkým.

Inflace.

Pět redaktorů stálo v poledne, s hodinkami v rukou, v sekretariátu „Tagebuchu“, redigovaného Stefanem Grossmannem a Leopoldem Schwarzschildem, a čekalo netrpělivě, brzo-li přijede poslíček s ručním vozíkem a přiveze na něm z říšské banky balíky se stomilionovými nebo miliardovými bankovkami. Minuta po minutě mýjela. Bylo už téměř půl

jedné. Mezi jednou a půldruhou vycházely nové bursovní záznamy. Jestliže se nám nepodařilo do té doby utratit za něco svou mzdu — dostávali jsme své gáže už dávno denně a nikoli měsíčně — ztráceli jsme z ní padesát procent. Neboť s automatickou pravidelností klesala hodnota papírové marky denně na polovinu. Tu přišel poslíček. Za dvě minuty byly papírové balíky uskladněny v našich aktovkách, my uháněli Jägrovou třídou do Friedrichovy a kupovali, co nám přišlo na oči: potraviny, kravatu, rukavice — a komu se už pranic jiného nehodilo, ten si koupil dívku. Jen rychle, rychle pryč s penězi. Už první banky začaly vyvěšovat nové bursovní záznamy, už stálo všechno v některých obchodech ve Friedrichově třídě jednou tolik . . .

Měl jsme s ženou v kapse papírový dolar. Zašli jsme do hospody, kde jsme denně obědvali a promluvili si s hospodskou. Proměnití jsme svůj dolar nechtěli — co bychom si za čtyřadvacet hodin byli počali s tou spoustou peněz! Ale chtěli jsme hospodské nechat dolar jako zástavu a tak dlouho za něj denně obědvat, až by podle denních záznamů byl spotřebován: pak se měl stát majetkem hospodské. Hospodská s tím byla mileráda srozuměna. Později jsme zašli do obchodu s psacími stroji. Tam jsme si před několika měsíci koupili psací stroj — na měsíční splátky, tehdy ještě bez valutární výminky. Dnes byla jedna splátka splatná — snad deset tisíc, snad stotisíc marek. Ale kde bychom vůbec byli vzali tak malou bankovku? Zaplatili jsme tedy dobrovolně tisícinásobek nebo desítitisícinásobek splátky — vždyť už i ten byl zhoła bezcenný. Nakonec zbrusu nový americký psací stroj stál nějakých deset zlatých marek. Kterási bankovní pokladna mi omylem vyplatila desateronásobnou částku — mladý úředník napsal o nulu víc a já už dávno neměl ve zvyku cokoli přepočítávat. Dostal jsem dopis, obsahující prosbu o vrácení omylem vyplacené částky, což mne uvedlo do rozpaků, ježto jsem neměl peněz. Za čtrnáct dní banka mi sdělila, že se zříká své pohledávky. Tak jsem se nedobrovolně i já stal kořistníkem inflace.

Berlínská erotika.

Inflace vyvrcholila, a Berlín se ukazoval z nejdvojsmyslnější stránky. Ne, že by pohlavní třesnění bylo bývalo tak horoucí, jak je fejtonisté líčili cizině. Berlín nemá valného talentu k hříšnému Babylonu. Ale byl nevšedně nevkusný, hrubý a brutální. Na ulicích v noci stály „volavky“. Kdo šel s nimi, toho zavedly do místnosti na způsob sklepa kdesi pod zastrčeným dvorkem, kde tančily nahé tanečnice. Když člověk kráčel nočními ulicemi, mýjel zavřené obchody s potravinami, před kterými v dlouhých řadách na malých sklápěcích židličkách a na stoličkách seděly a spaly ženy, stráženy strážníkem. Seděly tam od sedmé zvečera do osmé zrána. Někdy jich třetina dostala trochu másla nebo masa, někdy jen pětina, někdy dokonce polovina. Ležely tu i malé děti, zabalené do houní, aby několik hodin držely místo za maminku, která zatím doma trochu odpočívala. Jejich starší sestry se asi v oněch sklepních svlékaly do naha před pány z ciziny, ukazovaly svá ubohá kostnatá tělíčka a dělaly všelijaké nemotorné pohyby za průvodu balalajek: Dodnes si nedovedu představit, jaké to byly bestie, které se nad touto podívanou nerozplakaly, až by jim srdce bylo usedalo. Bratři opět „sháněli“ někde na nároží třídy „Pod lipami“ a třídy Friedrichovy, či na Západě v Kleisterově třídě. Anebo, jestliže měli trochu peněz, seděli v některé ze špinavých krčem s hustě zastřenými okny a rudě ověšenými lampami a čekali na „nápadníky“.

Jen hodně nahé, co možná hrubě pohlavní musilo všechno být v těchto narychlo upravených sklepních místnostech s rudě ověšenými žárovkami, se zaprášeným plyšem,

věda a práce

Sir Daniel Hall:

Věda nadarmo

Šedm vynikajících anglických učenců, mezi nimi Sir Daniel Hall, J. G. Crowther, J. D. Bernal, prof. V. H. Mottoram, dr. Emil Charles, dr. P. A. Corer, prof. P. M. S. Blackett, vydalo pod titulem „The Frustration of Science“ (Promarnování vědy) souhrn studií o tom, jak bezmocná je dnešní věda všude tam, kde se sráží s dnešním společenským řádem. V řadě studií, pojednávajících o vědě a zemědělství, vědě a průmyslu, o letectví, o medicíně, o vynálezu sterility a o vedení války bakteriové všimají si detailně všech jednotlivých oborů, v nichž věda dnes pracuje nadarmo a její prospěchy buď nemohou nebo nesmějí sloužit prospěchu lidstva. Z tohoto zajímavého díla vynikajících učenců přinášíme několik ukázek.

Konec vlády ocele.

Pracujeme dnes s fyzikální vědou, založenou na klasickém vědeckém poznání devatenáctého století. Všechny velké objevy devatenáctého století však nebyly dosud využity v praxi. Nezapomeňte, že i Faradayův objev elektromagnetické indukce z roku 1831 byl použit v průmyslu teprve roku 1882 Edisonem. A podnes nemůžeme říci, že na poli elektřiny bylo dosaženo něčeho jako plného rozvoje v průmyslové praxi. Průmyslové pole můžeme zhruba rozdělit na dva oddíly, na materiál a na procesy.

Dosažitelné množství materiálu kladlo v každé době technice určité meze. Proto máme věky kamenné, bronzové a ocelové. Později jsme nabyli možnosti rozšíření produkci výrobků a služeb pomocí strojů a pomocí chemických reakcí. Ale přesto i nadále používalo se jako materiálů kamení, keramických výrobků nebo skla, látek živočišných nebo rostlinných, různých látek, skládajících se z vláken, jako je dřevo, papír, látky textilní nebo kůže. Podíváme-li se do technické budoucnosti, vidíme, že co se týče relativní důležitosti těchto jednotlivých materiálů a jejich rozšíření, nevyskytují se tu možnosti velikých změn. Současně vidíme, že požadavek lehkosti a pružnosti povede k používání jiných látek než jsou kovy a dřevo. Dnešní relativní význam kovů se určitě zmenší, ačkoliv po určitou dobu kovy ještě budou vykonávat určitou základní funkci v technických konstrukcích. Nebudou to však už stejné kovy. Klasické kovy nahradí kovy lehčí, jako aluminium, magnesium, beryllium. Ocele a železa nebude se už užívatí bezvýhradně pro konstrukce a stroje. Bude se jich užívatí spíše pro nářadí a pro pracovní plochy. Tuto proměnu však zdržuje množství investovaných kapitálů v průmyslu ocelářském. Pokud se týče potřeby aeroplánů k válečným účelům, dojdou k užívání lehké kovy. Dolování a průmysl metalurgický budou obraziti tyto změny. Je jisto, že metody elektrické a chemické nabudou převahy nad metodami, pracujícími s dolováním a s tavnou pecí. Již dnes se vyrábí magnesium v téměř automatickém nepřetržitém procesu. Vysokofrekvenční indukční elektrická pec stojí teprve na počátku své dráhy. I existence vysokých pecí je ohrožena metodou výroby ocele za nízké teploty s užitím plynů a olejů. Těžké průmysly, pracující s masivním kovááním, již uvolnily místo inteligentnějšímu způsobu konstrukce. Naše nové znalosti o vnitřní struktuře krystalové u kovů mohou být východiskem nového způsobu jemné práce s kovy. Jednotlivé krystaly budou orientovány tak, aby kladly největší odpor pouze v tom směru, v němž je zapotřebí jejich síly. Tím bude váha materiálu snížena o velmi významnou složku. Užívání zesílených jemných ko-

se špinou a pachem špatných voňavek a s kyselým šampaňským a se smradem párků a loje z kuchyně. Se všech sloupů s plakáty to křičelo, a pravá vladařka dne byla Celly de Rheydt se svým baletem nahých, nedorostlých dívek.

Snášet tehdejší berlínskou erotiku nebylo snadné. Spoustami beztvareho masa podobala se spíše dobytčímu trhu a byla provinciální v nejstrašnějším slova smyslu. S odporem se od ní odvracel každý, kdo měl jen trochu erotické jemnosti. Ale měla svou zajímavou kulturně historickou stránku: tehdy po prvé ukázala se berlínská homosexualita zcela oficiálně. Všude, v kavárnách a restauracích, seděli pojednou i za bílého dne charakterističtější starší pánové, nadmíru pečlivě oholení, načesaní a vyfintění, trochu napudrovaní a nalíčení, s pestrými kravatami, a proti nim mladí, silní chlupci, proletáři, červení jako kohouti samou pýchou a rozpaký ze vznešeného prostředí, v nových oblecích, které ještě nedovedli nosit, a s rozzářenými očima. Pojídali dobrá jídla, která dosud neznali ani z doslechu. Bylo to jako náhlé odhalení. Na berlínském Západě měl člověk pocit, že z dvaceti pánů aspoň jeden nezbytně je homosexuální. Nenápadný mladík v obchodu s doutníky, u něhož člověk už léta nakupoval, se najednou maloval a nosil podivně do pasu střižené sako a jezdecké kalhoty, aby byla vidět jeho lýtka. Člověk se v kavárně podíval na hezkou dámu — pán vedle ní na to promptně reagoval. Nebylo už možná nosit světlé kalhoty: to bylo „znamení“. Docela nevinné posunky člověk pojednou už nesměl dělat: byla to „znamení“. Všechno možné bylo takovým „znamením“ a stávalo se příčinou větších či menších rozpaků.

O severoněmecké homosexualitě by se toho dalo hodně napovídat. Má dvojí podobu: jednu otevřenou, velkoměstskou, a jednu skrytou, která se projevuje ve spolcích a svazech mužů všeho druhu — Hans Blüher o tom napsal zajímavou knihu — od předválečného hnutí mládeže až po SA, a vytváří, podobně jako v antickém Řecku, ono heroické pojetí života, které známe až běda dobře. Není divu, že tato vojensky přioděná forma jako čerta nenávidí a pronásleduje formu velkoměstskou, berlínskou, otevřenou, „hříšný Babylon“.

Objevuje se antisemitismus.

Ke konci inflace ukazovaly se podivné příznaky sociálního rozkladu. Kolem nároží ve vnitřním městě se potloukaly menší skupiny mladých lidí, které za bílého dne zastavovaly pány, vypadající jako cizinci nebo jako židé, prohledávaly jejich kapsy a braly jim peníze. Třeba jsem věru nikdy neměl, co bych skryl, krom své skrovné denní mzdy, dal jsem si přece na radu svých přátel do podšívky a do rukávu svého starého pláště vsít tajné kapsy. — Podivné bylo také chování policie. Nevěnovala valné pozornosti oněm malým tlupám, nýbrž zadržovala raději sama na ulicích „cizokrajně vypadající pány“: tedy především židy, a zavírala je, když neměli u sebe legitimaci. I já jsem byl několik hodin zavřen, protože jsem svůj československý pas zapomněl doma, až mne žena vykoupila ze zajetí. Celé toto hnutí bylo spontánní, nikoli organizované. Dělo se to všechno v srdci Berlína, za sociálně demokratického policejního presidenta. A dělali to proletáři, z nichž jistě většina cítila ryze komunisticky, ježto „národní“ hnutí tehdy v proletariátu ještě bylo zhora neznámé. Tehdy jsem si uvědomil, že se komunismus v Německu začne příšerným výbuchem antisemitismu — tak jako jediná skutečná revoluce německých dějin, selské války, začaly krvavým pronásledováním židů, než se obrátily proti zeměpánům a hradům rytířů. Pravý třídní boj, spontánní, nikoli organizovaný, v Německu vždy projde stadiem antisemitismu. (Dokončení.)

vových tkání, kovových filmů tenkých jako mýdlová bublina, může se státi významnou složkou při revolucionisování vědy elektrotechnické a chemické.

Šaty bez krejčího.

Změny v užívání materiálů kamenných, jako cementu, cihel, hlíny a skla, nebudou uskutečněny ihned, ačkoliv v konstrukcích již vytlačuje cement ocel. Až se ho naučíme užívat racionálně, může nahradit ocel docela. Sklo již přestalo sloužit výhradně v domácnosti. Stalo se součástí těžkých konstrukcí. Přejde čas, kdy bude soutěžit s cementem jakožto materiál pro střechy, stěny a podlahy. Rozvoj tvrdých legací, které umožňují zpracování skla jako kovu, neobyčejně rozšíří jeho používání. Největší možnosti leží v rozvoji t. zv. a e r o g e l ů. Jsou stejně průsvitné jako nepropouštějí vzduch a teplo a při tom jsou lehčí než korek. Byly po prvé laboratorně zhotoveny před čtyřmi roky a v každé inteligentně řízené společnosti by bylo došlo k pokusům jejich průmyslové výroby: přesto se s nimi v dnešní společnosti neudělalo prakticky vůbec nic. S takovým lehkým materiálem by principy architektonické konstrukce byly revolucionisovány. Mohli bychom vyrábět budovy takové lehkosti a takové elegance, jakých svět dosud nespatriil.

V ý r o b a š a t s t v a z ů s t á v á v z á k l a d ě n a s t e j n ě n í z k ě úrovní, v jaké byla v době pralidí. Získávají se vlákna buď živočišná nebo rostlinná, splétají se, tkají, stříhají a šijí. Tento proces byl urychlen spíše vynalézavostí než s použitím vědy, takže je možno dnes s pomocí daleko menšího počtu lidí zhotoviti stejný počet oděvů. Jediná důležitá změna, k níž se dospělo, je užití dřeva jako textilní suroviny při aplikaci chemie v průmyslu umělého hedvábí. Bezprostřední možnosti, které stojí před námi, jsou umělé vlna a syntetické hedvábí. Bylo by možno zkrátiti dnešní výrobu šatstva tím způsobem, že by šaty byly zhotovovány z různých druhů buničiny jako ze dřeva přímými chemickými a mechanickými metodami, tím způsobem, že by lehký a porézní materiál byl formován a lisován do tvaru šatů bez jakéhokoliv tkaní, sprádání nebo šití. Podobné šaty by sotva stály více než několik haléřů a jejich praní by se stalo přebytečným.

Kdyby podobné vynálezy byly uskutečněny při dnešním hospodářském řádu, způsobily by nepopsatelné katastrofy. Miliony lidí by byly vyřaděny z práce. Celé kraje by zpustly. Vynořila by se celá orgie finančních spekulací. Při podobném příkladu se jasné objevuje základní protiklad mezi naším hospodářským řádem a mezi možnostmi uplatnění vědeckých pokroků. Abychom zachovali dnešní hospodářský řád, užíváme dále primitivních metod. Stojíme před alternativou, buď se vzdáti používání vědy k celému prospěchu lidstva, anebo povaliti dnešní systém a nahraditi jej racionálním.

Nevědecké látky a stroje.

Není však potřeba omezovati se pouze na užívání takových vláken, jako je vyrábí příroda. Naučili jsme se již vyrábět vláknité látky metodami čistě chemickými. Celý průmysl různých umělých hmot, z nichž je nejznámější bakelit, je již v rozkvětu. Ale to je pouhý počátek. Přírozená vlákna se skládají z řetězů molekul, ležících jedna vedle druhé — v látkách umělých jsou masy molekul chaoticky vedle sebe namačkány. Jakmile se jednou naučíme, jak řádně k sobě sdružovati molekuly ve třech dimensích, vstoupíme do nového světa materiálů s řadou vlastností, které jsou zcela mimo naše dnešní zkušenosti. Můžeme dosáhnouti nejen kombinací nejrozmanitějších druhů fyzikálních vlastností, jako je lehkost, síla, průhlednost a podobně, nýbrž konečně budeme mít možnost vyrábět i aktivní látky, které jako žijící tvorové budou proměňovati svůj zevnějšek i své fyzikální a chemické vlastnosti v souhlase s různými podmínkami.

Dnešek je vyznačen přechodem od dosud užívaných materiálů, získávaných z přírody, k materiálům, člověkem uměle vyráběným. Bude-li možno používat vědy v celém jejím rozsahu, stanou se staré materiály stále bezvýznamnější. Člověk si získal plnou moc nad přírodou teprve tehdy, když umí vyrábět materiály s libovolnými vlastnostmi, místo aby se namáhal s hmotami, které již tu jsou po ruce.

Stejně mnohotvárné a důležité jsou i možnosti rozvoje u různých průmyslových procesů. První průmysl, který se vyvíjel racionálním směrem, bylo strojnictví, poněvadž jeho výrobní postupy se dají nejsnáze formulovati v pojmech prosté zkušenosti. Většina lidí si představuje největší pokrok devatenáctého století prostě v pokroku strojnictví parních strojů, lokomotiv, textilních strojů a podobně. V celém tomto období však se strojnictví vyvíjelo spíše v důsledku vrozené lidské vynalézavosti a řemeslné obratnosti než v důsledku vědy. Ačkoliv v jednotlivostech věda nesmírně prospěla pokroku ve strojnictví, musíme přece jen říci, že posud ve stavbě strojů není vědy. Mechanika se nerozvíjela podle plánu. Šla prostě kupředu. Mohli bychom mít stroje racionální na místě strojů tradičních. Složky, které nás od toho zdržují, jsou daleko spíše rázu hospodářského, než rázu technického. Dnes jsme si zvykli dívat se prostě na stroje i na člověka jako pouze na dvě rozličné stránky výrobních nákladů. Nízké mzdy umožňují zaměstnávání většího počtu lidí v průmyslu a umožňují používání menšího počtu strojů. Vysoké mzdy vedou k užívání strojů a k racionalisaci. Výrobní náklady se snižují propouštěním dělnictva. Stroj dnes je určen k tomu, aby vykonával nejjednodušší a nejjednotvárnější druh práce. Tak je tomu dnes, to však se naprosto přičí duchu technických vynálezů.

Strojům není třeba otročit.

To, co se obvyčejně říká o otročení člověka stroji, je ve skutečnosti otročení výrobců jejich ziskům. Kdyby stroje byly projektovány spíše s hlediska dělníka než s hlediska nejnižších nákladů, bylo by při nich pracovati stejně zajímavé jako práce v zahradě nebo v lese, a bylo by to ještě méně namáhavé. V praxi mohou býti všechny potřebné úkony, založené na nějaké rutině, vykonávány kombinací buněk elektrických, jako jsou buňky fotoelektrické a podobně. Je však lacinější zaměstnávat ženy a děti po několika korunách týdně a dávat jim pouze polodenní práci, když věci neklapou. Moderní mechanická věda má vnitřní tendenci, směřující k automatické kontrole. Pomocí různých prostředků, jako je systém elektrického vedení, je možno dnes s užitím velmi malé síly ovládati celou masivní součást strojové výroby. Moderní továrna může býti řízena ze vzdálené kontrolní místnosti a postačí mechanik k tomu, aby odstraňoval nepředvídané strojní poruchy. Pohlédneme-li na to v širším měřítku, najdeme v tomto systému lidský ekvivalent toho, co se po milionech let vývojem vytvořilo v ústrojích živočišných.

Základem všech mechanických operací v moderním průmyslu je síla. Tato síla vyskytuje se hlavně ve dvou formách, a to v podobě universální a plynulé jako elektrina a v podobě lokalizované a soustředěné jako jednotlivé motory vozů, lodí nebo letadel. Hlavní problém, jak vyrábět sílu, byl vyřešen. Přesto však nám zbývá ještě zachytit 25—100% energie, kterou ztrácíme v uhlí nebo v benzinu, a 85—100% energie, ztracené v síle vodní. To, co tu zbývá vyřešiti, je spíše otázkou úsporné distribuce než produkce. V dnešním stavu vývoje je výroba síly spíše v rukou jednotlivých národů, než v rukou jednotlivců, ačkoliv jednotlivé národní hranice jsou nesporně příliš těsné. Krajního využitkování síly je možno dosáhnouti pouze tehdy, může-li býti vyráběna a rozdílena na prostoru osmi až dvanácti tisíc kilometrů ve směru západovýchodním, aby rozdíly v užívání denním a nočním mohly býti vyrovnány. Dva hlavní technické problémy jsou převod síly a její uskladnění. Vyřešení prvního problému vede nás nazpět k pří-

mému proudu a dík pokrokům v technice vakuové pravděpodobně také k novému zavedení starého statického stroje, který bude značně menší a lehčí, než elektromagnetické dynamo. Tomu bude odpovídati změna i po stránce produkční a gigantické kotly a turbíny moderních parních strojů budou nahrazeny malou plynovou turbínou o veliké rychlosti. Když se podaří vyrovnati distribuci, bude dosaženo nesmírných výhod v uskladňování síly ve velkém měřítku.

Problémům dopravy se skýtala snad největší pozornost. A na tomto poli také výsledky vědecké vynalézavosti uprostřed dnešní sociální praxe dospěly k nejaradoxnějším výsledkům. Protože vyrábíme dnes na světě úplně anarchicky, bylo třeba rozvinouti docela neúměrné množství dopravních prostředků, kterých by nebylo zapotřebí za sporádaných okolností. Anarchie vlastní dopravy a zejména dopravy motorové je obrazem tohoto hýřivého mrhání silami, které dnes je stejně nebezpečné pro život jako za dřívějších dob bývaly války.

Vzduchoplavba bez rozvoje.

Byla vynalozena velká vynalézavost při ekonomické konstrukci lodí, ale všechny docílené výhody byly teď zmařeny národním hospodářským soupeřením a manipulacemi finančních kruhů, které nejprve v dobách prosperity nastavěly lodí více než jich bylo třeba a teď je nechávají ležet na hromadách. Mořeplavba místo aby pokročila, je dnes slabší, než byla roku 1900.

Ve vzduchu najdeme stejné soupeření, jenže na poli vojenském. V dobách míru hledí se na celé letectví pouze jako na materiál, jenž má sloužiti k ničení v příští válce. F. Handley Page vysvětlil, že stavba letadel speciálně určených pro službu cestujícím je teprve docela nového data. Píše, že letadlo H. P. 42 je prvním strojem, v němž charakteristické rysy aerodynamické, všeobecný plán i konstrukční principy byly přizpůsobeny potřebám cestujících. Teprve v tomto stroji se hledělo nejprve na potřeby pasažérů a bral se speciální ohled na klid, větrání, otop a pohodlí. Křídla a jednotlivé součástky konstrukce byly stavěny tak, aby nepřekážely cestujícím ve volném rozhledu. Z toho je patrné, že rozvoje letectví jakožto dopravního prostředku, sloužícího osobám, které ani nechtějí vésti válku, ani nechtějí dosahovati sportovních rekordů, se až do poslední doby nedbalo. Vzduchoplavba byla vynalozena před třiceti lety a několik tisíc milionů liber, vydělaných něčí prací, bylo promrháno jednotlivými státy k jejímu rozvoji, a teprve dnes se objevuje první aeroplán, úmyslně konstruovaný pro obyčejného člověka, pro člověka ne právě bohatého.

Existující linky vzduchoplavby narážejí na obrovské překážky, protože pozemky patří soukromým majitelům. V Paříži, v Londýně, a při mnoha jiných linkách na krátkou vzdálenost je neobyčejně snížena hodnota leteckých linek vzdáleností aerodromů od městských center. Není možno dnes stavěti letiště uprostřed moderních měst, protože majitelé pozemků za ně požadují nepřiměřeně vysoké ceny. Potřebné obrovské obnosy se dají opatřiti pouze pro letectví vojenské. Několik tisíc milionů liber je možno promrhati na letectví vojenské, není však peněz na to, aby ve velkých městech se stavěla letiště, konvenující soukromníkům. Při letecké dopravě na dálku dochází k velikým ztrátám, protože jednotlivé vlády z nacionalistických důvodů nedovolují, aby nad jejich územím byly vybudovány letecké linky způsobem co neekonomičtějším. Rozvoj letectví je mařen tím, že je podrobeno potřebám vojenským a že o něm rozhodují nacionalistické vlády jednotlivých států. Vliv letectví na lidskou kulturu byl zmařen, protože se mohlo rozvíjeti pouze podle potřeb vojáků a sportovních rekordmanů a nikoliv podle potřeb pracujícího civilního člověka, jehož intelektuální i fyzická práce vytváří nejtrvalejší lidské hodnoty. A pokud nebude letectví především řízeno tak, aby sloužilo tvořivým třídám, zůstane bez velkého prospěchu lidstvu.

(Příště zakončení.)

feuilleton

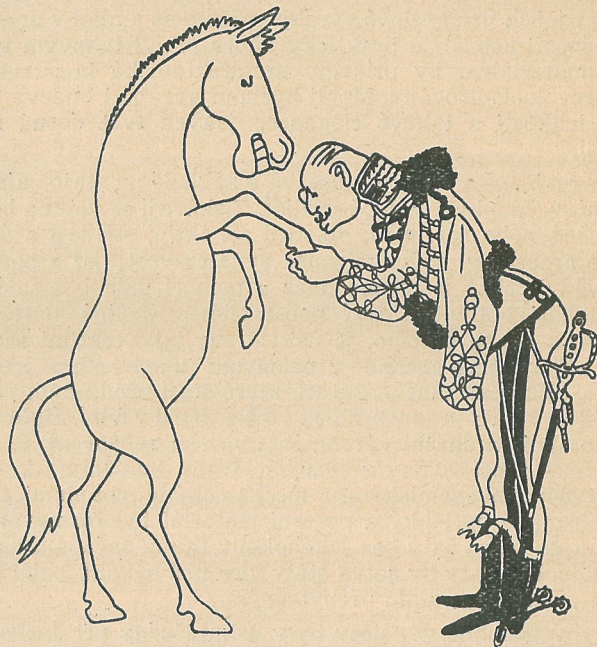
Theodora Bensonová a Betty Askwithová:

Jak si to Angličan představuje

II.

LITVA A ESTONSKO nejsou, jak by se mohlo myslit, částí Ruska. Informace o tom nenajdete pod heslem Rusko.

MAĎAŘI. Člověk na to musí být právem hrdý, že o Maďarsku je něco známo. Leží beznadějně na jih a na východ od Německa a od Rakouska, tam, kde se evropský zeměpis stává docela mlhavý. A přesto přese všechno jsme slyšeli o Maďarsku a dokonce jsme se toho dověděli dosti, abychom si učinili pozitivní představu. Milujeme

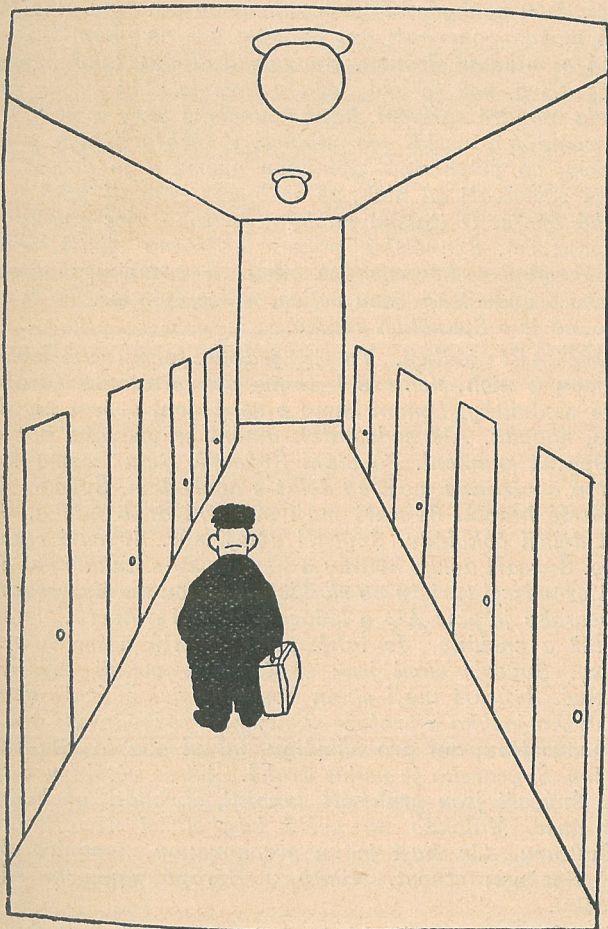

Maďary. Angličané milují Maďary. Nejchválehodnější věcí na typickém Maďarovi je, že ihned pozná koně, jakmile ho potká. Maďaři umějí jezdit na koni a umějí chovat nádherné hřebce a jejich láska ke koním je věru důležitější než láska k sousedům. Vskutku, málokdo může konkurovati s Maďary v jejich malé lásce k sousedům. Leda snad sousedi Maďarů sami, tím si však nemůžeme být jisti, protože o nich není nic jiného známo než to, že díváme-li se na ně se strany maďarské, vypadá to, jakoby neměli pravdu. Maďaři mají hezký zevnějšek. Mají sexapeal. Chovají se vybraně. Jsou veselí. Jsou divocí. Pod svým uhlazeným zevnějškem jsou barbarští. Puklo jim srdce z lásky k jejich zemi. Vědí, co je to propaganda. Živí se tokajským, paprikou anebo sladkým pepřem. Milují Angličany. Tančí valčíky a ještě daleko vášnivěji národní tance. Mají cikány a cikánskou hudbu, obojí velice divoké. Budapešť je hlavní město Maďarska. Je veselá. Angličané se mohou v Budapešti povyzaziti. Zbytek Maďarska představují obrovské velkostatky, která náležejí aristokratům, a pak je tam množství malebných venkování.

MANDŽUSKO leží někde mezi Čínou, Japonskem a Ruskem, ale nikdo to nedovede vysvětliti a rozhodně mu nikdo nemůže gratulovati k jeho zeměpisné poloze.

NĚMCI jsou tlustí. Není divu, poněvadž se živi výhradně uzenkami a pivem. Není možno jít v Německu na výlet a neskončit někde v malé restauraci a tam nezapít sklenicí piva. Tohle se nám zdálo vždycky osobně docela dobrý nápad, ale většina Angličanů se na to dívá jako na něco bez duše. Němci se od sebe velice liší. Sasové

a Bavoráci jakž takž ujdou. Sasové jsou dokonce vzdálení příbuzní Angličanů. Prusáci však nejsou docela nic dobří. Prusští důstojníci srazí ženu s chodníku. Jsou velice krutí, velice vojenského ducha, velice arogantní a to neobyčejně netaktním způsobem. Některé cizí národy se dívají na Angličany, jakoby oni byli netaktní: je-li tomu tak, je to u Angličanů spíše rysem veselí, který není nijak pokrytecky skrýván. Netaktnost Němců však je hrubá a urážlivá. A to je tím, že si ve skutečnosti nejsou sami sebou jisti. A proto, že nemají smysl pro malé škádlení. Němci se pohybují kupředu v sevřených řadách a nikdo nemyslí sám na sebe, nýbrž těší ho, aby ho někdo vedl za nos. Jsou nenapravitelně chybně vedeni. To je jedna z nejnápadnějších věcí o Německu. Všichni němečtí školáci páchají sebevraždy. Z německé mládeže se stávají studenti, kteří podstupují brutální a odvážné souboje, po nichž jim zůstávají jizvy v tváři. Němci mají často Velké Mozky. Nikdo jim neupře velké hudebníky, mnoho nejlepších učenců a několik prima spisovatelů. Proti těmto německým Mozkům je možno uvést pouze to, že velké množství z těchto Velkých Mozků jsou Židé, o nichž Němci prohlašují, že se nepočítají. Došli jsme v tomto pojednání až sem bez jakékoliv zmínky o poněkud komickém triu Hitlera, Goeringa a Goebbelse. O těch je známo tolik ponurých věcí, že nám působí značné obtíže vybrati z toho všeho obecně známá fakta. Omezíme se tedy na to, že se zmíníme o Goeringově lvičeti, o Goebbelsově židovské babičce a o Hitlerově obličejí. Národ, který dovedl postavit v čelo svého státu takovýchle obličej, nemá přirozeně ani trochu smyslu pro humor.

POLÁCI mají koridor. Poláci mají množství velice špinavých židů. Poláci velice mnoho bojovali a velmi odvažně. Velice zarputile trvají na své nezávislosti. Jsou Nárazníkový stát. To se zdá trapnou situací a něčím hodně nevýhodným. Všichni Poláci, anebo alespoň všichni arijsťi

Poláci jsou bez jediné výjimky hrabata. Poláci tančí mazurku a, což je docela omluvitelné, polonézu. Když se vyslovuje nějaké polské slovo, vyskytují se všude samá „sck“. Poláci mají Paderewského naživu a Chopina mrtvého. Polky nosí boty a kožišiny.

PORTUALSKO. O Portugalcích není nic známo.

RAKUŠANĚ mají své kouzlo. Zvláštní, tryskající a nasládlé kouzlo, skládající se z Modrého Dunaje a bílých uniforem s kávou se šlehačkou a Habsburgů. Buď žijí ve Vídni, kdež sedají v kavárnách, anebo záhadným způsobem jezdí dokola po Ringu a chodí do velice slavného hotelu, který se jmenuje Sachrův. Anebo žijí v horách a nosí zelené plstěné klobouky s holicím štětcem za stužkou, s vyšívanými kšantlami a nahými koleny. Velice často se přes tato kolena plácají, zejména když provádějí venkovské tance a vyhazují své mladé dámy ke stropu a buď je pak chytí anebo nechytí. Kdekoliv stavějí na odiv množství prostého, přirozeného veselí a nadšení. Rakušané, kteří žijí ve Vídni, rovněž stavějí na odiv veselí, ale způsobem spíše městským a rafinovaným a mají svůj nenapodobitelný a lehce dekadentní charm. Všichni jsou baroni. Tančí valčík. Nemají peníze a řídí taxíky. Rakušané jsou lépe známi než jiní cizinci z různých operet a filmů. Z ostatních pramenů se dovídáme jen skrovně informace. Všechno, co je známo, je, že to představuje daleko menší část Rakouska, než jaké bývalo dříve. A že jeho situace je Velice Nesnadná. Angličané mají Rakušany rádi. V lehce triviálním smyslu mají Rakušané i jakýsi smysl pro humor. Ačkoliv bojovali ve válce proti Angličanům, dalo se to z jakéhosi záhadného důvodu, nebyla to docela jejich chyba a dnes už se na to zapomnělo.

RUSKO. První nesnázi je, že o Rusku se toho dovídáme nesmírně mnoho. Předně je Rusko předrevoluční a potom Rusko po revoluci, verše A a verše B. Přesto však se dovídáme velmi mnoho fakt o ruské povaze anebo, jak se správně říká, o ruském temperamentu. Rusové jsou temperamentní. Tento temperament vybuchuje energickými výbuchy, přehnanou krutostí a pasivní beznadějí. Rusové jsou melancholičtí. Rusové trpí. Rusové se neobejdou bez toho, aby trpěli. Řízením Prozřetelnosti se jim dostává vždycky přiměřeného množství utrpení, ale když se občas stane, že to na tuto poptávku nedostačí, vymyslí si nějaké utrpení sami a sedí a trpí. Rusové jsou umělecky nadaní a beznadějní. Mají hudbu a literaturu a zejména ruský balet. Mají citlivou duši. Dovedou dobře mluvit a namluví toho mnoho. Jsou patrně nejzápadnější sekci Východu. Něco tam není v pořádku. Rusové pijí ustavičně čaj. Tato okolnost, místo, aby nás, Angličany, s nimi sblížila, přispívá ještě k zdůraznění rozdílu. Rusové totiž pijí čaj bez mléka a bez cukru, dávají do něho citron a nalévají ho do sklenic. Podle ruského názoru je samovar něco stejně posvátného, jako pro Francouze krb. Předrevoluční Rusko obývala královská rodina, aristokracie a mužici, kteří byli zotročeni a často páchali sebevraždy. Cara nazývali Tatíčkem. Jezdili s místa na místo pomocí izvočiků a navzájem se nazývali Ivan Alexějovič, nebo Alexěj Ivánovič, nebo Michail Michailovič, podle okolností. Většina ruských slov se končí buď na —ič, nebo na —skij. Jestliže někteří lidé jiným překáželi, poslali je na Sibir a víc o nich už neslyšeli. Na dvoře bylo mnoho přepychu a ovládal jej Rasputin, který byl mnich a šílený a hrozný. Léčil nemoci pouhým dotykem nemocného, ale jinak nebyl vůbec dobrý. Pořádal orgie. Bylo tam mnoho kněží velice vousatých v dlouhých ríšách a se zlatými kříži. Byly tam ikony, které kdekdo líbal. Kdedo také velice často páchal sebevraždy.

RUSKO POREVOLUČNÍ (verse A). Každý tu hladoví. Vláda bere všechno obilí hladovějícímu obyvatelstvu a prodává je jiným národům, aby zničila své sedláky. Všechno obilí, které zůstane v Rusku, se uloupí sedlákům a dá obyvatelstvu měst. Proto sedláci hladovějí ještě více. Hladovějící lidé často v zimě jedí vařené malé děti. Navštívíte-li Rusko, nemáte možnost spatřiti, co se vám za-

chce, nýbrž jenom to, co se vám ukáže. To je docela rozdílné od jiných národů. Je totiž možno předpokládati, že kdyby nějaký Rus, patrně vousatý, přijel do Anglie, a neznal ani jediného slova anglicky, byla by mu ukázána s největší ochotou vězení v Dartmooru, Buckinghamský palác a vnitřek ústředního ředitelství pošt. Jsou tam trestanecké kolonie. Je o nich málo známo, jsou však velice shocking a beznadějně nezdravé. Nedají se srovnat s trestaneckými osadami americkými a s francouzskými Dábelskými ostrovy. Kolem se potulují hordy divokých a nahých dětí, podobné stádům vlků, které žijí v příkopech. Normálnější děti, které žijí doma, jsou vychovávány k tomu, aby špehovaly své rodiče a denuncovaly je GPU., všemocné státní policii. Když děti měly úspěch a jejich rodiče byli popraveni, dostalo se jim veřejné odměny. Rouhání je povinné. Nemravnost je téměř povinná. Lidé jdou přímo od sňatku k rozvodu a dostávají děti od kohokoliv. Ikony jsou protizákonné. Byly zařízeny co nejmodernější stroje, ale nikdo s nimi neumí zacházet. Z nutného neúspěchu jsou pak obviňováni cizinci jako sabotážníci. Cokoli se kolektivně podniká, se naprosto nikdy nevyplácí. Sousedé se navzájem denuncují. Mnoho lidí je popraveno bez procesu. Nikdo nesmí myslet sám na sebe, mít svůj pokoj anebo činit si nárok na nějaké soukromí.

RUSKO PO REVOLUCI (verse B). Rusko je pokročilé. Jedna stránka, po níž je tak pokročilé, je ta, že muži a ženy mají naprosto stejná práva a dostávají stejné mzdy. Jestliže nějaká žena očekává děťátko, nemusí pracovat čtyři měsíce před slehnutím a zaměstnavatelé jí platí dále plnou mzdu. Stát dodává matkám bezplatně mléko co nejhygieničtějším způsobem, a pak přejímá malé děti z jejich rukou a vychovává je na svůj náklad. To zajišťuje velkolepý standard zdraví a řádné výchovy pro všechny. Není žádných rodinných sporů. Každý je tu šťasten, protože tu jsou velkolepá bezplatná kina a jiné zábavy. Nestojí vůbec za to někde jinde na světě se dívat na nějaké divadlo. Ruské dítě je od svého desátého roku odpovědným a celým občanem a ví toho více, než kdejaký anglický státník, učenec nebo filosof. Ruská soustava justice je jedinečná na světě a úspěšná a lidská. Na zločince se pohlíží se stanoviska psychologického, lékařského, sociálního a etického a z každého z nich se dostane to nejlepší, i když občas je některý popraven. Pokrokové a zdravé zákony rozvodové pozvedly morálku k takové upřímnosti, jaká se nenajde ani v ostatní Evropě nebo Americe. Částečně jejich zásluhou, částečně proto, že každý má svou šťastnou a zdravou práci pro kolektivum, neexistuje tu sexuální problém. Každý je tu šťasten, poněvadž každý je článkem slavného a úspěšného vývoje. V Rusku není bídy. — Chceme zakončiti kapitolu o Rusku ještě třemi fakty, která uznávají stejně odpůrci i obdivovatelé Ruska. Kozáci zpívají arie, jezdí na koni a pořádají akrobatické tance. Rusové se nazývají továři. Rusko má stepi.

SKOTI jsou Strašná Odplata. Jsou v poměru k Angličanům to, co jsou Angličané v poměru k ostatní Evropě. Mají přirozené vědomí své vyšší ceny. Pokládají to za tak zaručeno, že Angličané mají jakýsi nepřijemný pocit, že na tom musí být něco pravdy. Dej bohobojnému Angličanu něco jako skotskou babičku a už si bude oblékati krátkou sukénku a učit se hrát na dudy. Skoti mají řadu věcí, které nahánějí opravdu strach. Mají vřes. Roste to skoro všude na světě, ale platí pouze ve Skotsku. Mají golf. Mají dudy. Mají sukénky, plaidy a čepičky. A mají Stručný Katechismus, který je dvakrát tak dlouhý, než cokoli jiného. Skoti nemají smysl pro humor. A všechny vtipy o jejich nedostatku humoru se vymýšlejí ve Skotsku. A všechny vtipy o Aberdeenských se vyrábějí v Aberdeenu.

SKANDINÁVCI jsou nádherní. Angličané je milují. Skandinávci jsou all right. Jsou velcí a řádní a mají široká ramena a pronikavé modré oči, jimiž se nám dívají přímo do obličeje. Dívky mají čisté tváře Madony a ať

jsou toho či druhého pohlaví, potřesou vám rukama tím otevřeným a přímým způsobem, jenž působí dobře u srdce. Skandinávci jsou bez bázně a milují sporty. Jsou naprosto čestní, pracovití a neobyčejně prostí. Jejich mysl je tak čistá a dětská, že obě pohlaví se spolu koupají za bílého dne v úplně nahotě a nepostřechnou vůbec žádný rozdíl. Angličané jsou také cudní, jsou však po této stránce značně dospělejší. Ve Skandinávsku je mnoho rovnosti mezi pohlavími a svobody a úcty k sobě a pokrokového rozvodového zákonodárství. Živí se uzeným masem sobů a lososů a jmenují se buď Olaf nebo Aksel. Severské národy jsou velmi demokratické. Členové královské rodiny utíkají, aby dostihli autobus. Ibsen, Greta Garbo a Nobelova cena jsou skandinávské. Tito znamenití Skandinávci nemají smysl pro humor.

ŠPANĚLSKO. O Španělech a o Portugalcích je toho poměrně málo známo jako o Italech. Nevíme přesně, proč tomu tak je. Španělsko a Portugalsko jsou přece staré a už dávno instalované země mezi téměř různými novými výtvoři mírových smluv. Jejich zeměpisná poloha je známa. Angličan, který seběmeně cestoval, slyšel již něco o obrazových galeriích, o Granadě, o sevillských oranžových hájích a o Alhambře (při záři luny). Informace o obyvatelích těchto zemí jsou přece jen řídké. Je pouze známo, že všichni Španělé nezpívají ustavičně serenády slečnám za mřížemi, že nenosí ustavičně růži mezi zuby a netančí stále šílené fandango. Novější a všeobecnější informace o Španělech jsou asi tyto: Španělé jsou pomalí, důstojní, ponuří a nadmíru hrdí. Veliká věc u Španělů je jejich pýcha. Jsou také velice líní a stále říkají „Mañana“, to jest zítra, když jsou postaveni před nějakou sebemenší prací. Jsou neobyčejně vášnivou rasou a stejně jako Itala není možno ponechat ani Španěla ani na okamžik o samotě s mladou slečnou. Španělská dívka také nespátrá muže dříve, než se vdá, leda v kostele. Zdá se, že je to docela moudré zařízení, když španělské ženy jsou tak velice vášnivé a vraždí své milence. V těchto jižních zemích je cosi, co připomíná komickou operu, a je docela rozumné očekávat od nich, že se budou chovat jako v komické opeře. O italské kuchyni je toho více známo než o španělské. Španělská, pokud je možno zjistit, skládá se výhradně ze španělských cibulí a česneku. Obě rasy, italská a španělská, jsou velice, velice špinavé. To je všechno, co je o Španělech známo.

ŠVÝCAŘI jódlují. To je jediná forma uměleckého projevu u nich, nehledě k tomu, že vyřezávají ze dřeva malé medvídky. Umění samo o sobě není ovšem nic dobrého, naopak. Ale nedostatek umění se vždycky pokládá za špatné znamení. Povolání Švýcarů jsou rozmanitá a pestrá a všechna mají co dělat s obchodem. Švýcaři jsou majitelé hotelů. Švýcaři mají zvláštní druh mléka. Švýcaři dělají čokoládu. Švýcaři dělají sýr. Švýcaři chovají kozy. Švýcaři dělají hodiny a pendlovky s kukačkou. Švýcaři provázejí turisty po skalách a hynou na Matterhornu. Švýcarsko je plné Alp a ledovců a údolí a květů, zvaných protěž a enciány. Je také plno turistů a má přírodní krásy. Švýcaři sami jsou obyčejní, a cokoli dělají, je ošklivé. Švýcaři mají sklon dostati vole. Švýcaři nemají vlastního jazyka a protože se nemohli rozhodnouti ani pro francouzštinu, ani pro němčinu, mluví oba jazyky velice špatně. Švýcarsko je velice drahé. Živí se většinou z turistů. Švýcaři jsou praktičtí, lakotní, skrblíčtí, obchodní a bez duše. Málokdo na světě kdy slyšel něco dobrého o Švýcaru. Ale mají jednu svrchovanou, nepopíratelnou a jedinečnou ctnost. Nikdy v Evropě nepůsobí žádné zmatky.

ŽIDÉ jsou neutěšený národ, jenž oslavuje neděli v sobotu. Východní Židé nosí brady a západní Židé nosí diamanty. Židé jsou ponurý národ. Je velice dobře známo, že každá katastrofa, která se přihodí v některé křesťanské zemi, je dílem Židů. Oni stojí za vším. Působí nevyčísitelné zlo, ale na druhé straně jsou nezbytní a žádná země se neobejde bez nich. Každá země má takové

Židy, jaké si zaslouží. Anglie má nejlepší Židy. Ačkoliv však naši Židé jsou all right, máme dosti široké pochopení a můžeme sympatisovat i s jinými zeměmi, jako s Polskem, jehož Židé představují Problém. Ačkoliv Židé jsou za všechno odpovědní, co je v nějaké křesťanské zemi špatného, přece není horší věci, než pronásledovat Židy. To je podivné, poněvadž pronásledování křesťanů, i když snad není možno je nazvat docela all right, je ve většině případů možno alespoň přehlížeti. Židé jsou velice chytrí, velice muzikální a umělecky založení. Divadlo by se bez nich vůbec neobešlo. Židé nepožívají jedlé části vepřů a nahrazují je jakousi mysteriální látkou, známou pod jménem košer. Židé jsou velice pyšní na to, že jsou Židy, a v srdci se dívají na křesťany s velikým opovržením. Na druhé straně jsou velice hrubí a beztaktní, dáte-li Židu najevo, že si o něm myslíte, že je Žid. Židé mají ve zvyku nesmírně hluboko se ukláněti. Židé mají velikou důstojnost. Jakýkoli strašně dlouhý a nudný román o Židech bude mítí zaručeně úspěch.

dopisy

Jaká je mladá generace?

I.

Vážený pane redaktore,
dovolte mi laskavě několik poznámek k Vaším dojmům o mladém generaci.

Nám mladým není do mluvení. Krasořečnění a mláčení rukou do stolu, to není pro nás. Není divu, jsou-li rozdily mezi generací třicetiletou a naší. Žádný z vás, pánové, nechodil spat s obavou, že po studiích nenajde zaměstnání. Že vstup do „praktického života“ je vstupem do ringu, kde se bojuje bez pravidel, podle hesla „chyt, jak můžeš!“. Cena je vysoká: kus chleba. A vítězí ti, kterým soudcuje strýček.

Vy staří jste divní tvorové. Dáváte nás studovat a nevíte, kam s námi. Investujete do nás kapitál, aniž byste jej využili. Jak jednou zodpovíte toto národohospodářství? Jak budeme soudit ty, kteří nás očkují komplexy méněcennosti, nechávajíc nás státi za plotem? Z jedněch z nás rostou „mladí velkáni“, z druhých hladový, inteligentní proletariát.

Citoval jste, pane redaktore, anglickou sportovní píseň, která je podle Vašeho citu také velmi vysokou poesí. Dovolte, abych i já zde uvedl verše:

— „My lidé!

Daleko od domova v bídě a nouzi
o chléb prosím lidi!

Psovi se dává oběma rukama
a možno s „ne“ vyhnati člověka!

Byl bych na tomto světě zachráněn,
kdyby člověk psu byl roven!

Tak jdu bez klidu světem

dlouhé roky tam a sem,

Vás, milí lidé, prosím,
myslete na ubohého cestujícího

a darujte mu kousek chleba,

aby taky on měl,

čeho je třeba!“

A na druhé straně douška:

— „Tento nezaměstnaný vydělává si prodejem této básně
svůj denní chléb, a prosí zdvořile o porozumění.

Cena básně libovolná!

Předem srdečný dík!“ —

Autora této básně bohužel neznám. Vím jen, že byl sotva dvacetiletý, sešlý a nemocný a roznášel svoji poesii na kousku papíru po domech.

Tak se dnes modlí mladý člověk. Skutečně, nedá se tu dobře mluvit o bujarosti. Nevidíme nikde důvodu k tomu, abychom mávali radostně ručkama a křepčili nadšením čtverylku. Pravda, máme republiku a jsme svobodní. Dovedeme si toho vážit. Jenže, konec konců, svobody se nenajíme.

Není pochyb o tom, že před pěti, deseti roky byli mladí bouřlivější. Stačí, poohlédneme-li se zpět na zlatou dobu české mládeže — tramping. Dnes jezdíme na weekend. Ruce v kapsách nažehlených pumpek a nanejvýš balíček s jídlem pod pažďí. Veškerá vzpoura žádná. Oklikou přes cowboye a kanadského policistu vrátili jsme se pokojně k tradici českého maloměstáka. Trampská generace, stojí to za zmínku, netančila. A když, tedy jen nepatrně. Dnešní mládež opět naplňuje taneční školy a předměstské dupárny.

Čímž končí revoluce mládeže převážně dělnické.

Revoluce studentů je ve znamení Blíženců. Budiž mi dovoleno, abych zdůraznil vliv, jaký na naši generaci měli a mají Voskovec a Werich. Na střední škole jsme neznali jiné divadlo než Osvozené. Jen tím se stalo, že se hlasitě smějeme při pohledu na tragiku smutku, který sluší Elektře.

Mohu Vám vyjmenovat nazpaměť všechny hry Osvozených, počínaje Vest Pocket Revu a Baladou z hadrů konče. A přejete-li si, mohu Vám říci i data premiér jednotlivých her, mohu Vám zazpívat čtyři pětiny jejich písniček a mohu Vám odříkat některé scény. Premiéra v Osvozeném byla pro nás větším svátkem než 7. březen.

Není tajemstvím, že za Voskovcem a Werichem odešla značná část mládeže do leva. Dnešní vítězství levice ve fakultních spolecích jsou nepřímo jejich dílem.

Zdá se skutečně, že mladý člověk dneška pocituje mnohem větší rozkoš z dobře založeného útoku než z dobře stylisované věty. Vladislav Vančura, příznějme si to, není ten, pro něhož bychom plakali. Jsem na rozpacích, koho dnes čteme. Většina z nás má zálibu v Čapkově. Ale to není znakem generace. Čapek je tak lidský, že se musí líbit každému. Jinak jsou naše chutě značně různé. Opravdu jsme každý jiný.

Společné máme jen jedno — nechť ku psaní. Víte, dnešní mladý člověk se nerad svěřuje papíru.

Neutrplí jsme žádné větší rány; těžší je jenom naše budoucnost. Nebylo žádného velkého zklamání, které by nás zlomilo a naplnilo nechutí k životu; jsou jen drobné starosti a drobné porážky, špendlíky, jejichž neustálé píchání otravuje víru v lepší.

Jsmo skeptičtí ve svém postoji k životu. Víme, že nemáme valných vyhlídek a že naše budoucnost hraje všemi barvami, kromě růžové.

Stojíme před branami přeplněného města. Co s námi? Uvnitř je plno a venku zůstat nemůžeme.

Jsem Váš

Jan Beran.

II.

Pane redaktore,
jako jeden z generace třicetiletých chci se pokusit o odpověď na Vaše otázky, hlavně na Vaši charakteristiku o talentu k zášti.

Vím, že jakýkoliv boj o nápravu poměrů je předem prohraný, ale mé svědomí mi nedovolí, abych přece aspoň v maličkostech se nesnažil o nápravu.

Snad mi namítnete, že je to přílišný pesimismus, ale vzpomeňte si na všechny své vlastní boje o nápravu různých poměrů — a jaký byl výsledek: pustili se do Vás osobně, ale náprava sjednána nebyla.

Po vystudování nebo po předchozím učení hledali jsme práci a jistě jsme měli chuť do práce, a co jsme našli? Svět, který jste vytvořili vy, starší generace, ale jen pro sebe a pro své stranníky a příbuzné, svět korupce, patolizalství a přehlížení.

Pro nás zbyly jen odpadky. Co máme dělat jiného než nenávidět?

K dílu na stavbě státu a národa dostanou se jen ti z nás, kteří dovedou svým ponižováním zalíbiti se vedoucím osobám, a ta část generace, která má páteř a charakter a dovedla by jít vpřed, zahyne v boji o kus chleba.

Vytýkáte nám osobní netrpělivost, talent k zášti a přecházení od časopisu k časopisu, ale z uvedeného vidíte, že máme důvody jak k netrpělivosti, tak k zášti a přecházení od časopisu k časopisu je diktováno zase ne námi, ale těmi, kteří časopisy řídí a kteří články pro ně nepohodlné, házejí do koše. Co nám tedy zbývá, chceme-li poukazovat na různé nesprávnosti, než obrátit se vždy do patřičné redakce, která článek uveřejní? Zkuste sám, pane redaktore, zaslat nějaký článek, týkající se obrany proti zdražování zemědělských plodin, do „Venkova“.

Co dovedla udělat starší generace z díla osvobození? Pošpínit nezasloužilejší lidi, odstranit každého, kdo dovedl pracovat více pro stát než pro stranu nebo pro sebe a zřítit z národa pro sebe výdělečný podnik. Francouzská revoluce dala vydobyté svobodě dobrý právní řád, kdežto náš za 18 let vypadá jako nejzáplatovanější kabát. A ač se volá se všech stran po nápravě — výsledek zase rovná se nule. Asi před dvěma lety jsem slyšel v radiu, že nový horní zákon, na kterém se prý již tehdy pracovalo 7 let, bude brzy hotov — pokud vím, dosud nevyšel. Zdá se, že starší generace má buď velmi malý výkon — nebo se vůbec nenaučila dobré organizaci — ale v každém případě by měla čas jít do pense, trvá-li jí právní řád pro tak úzký výsek života tak dlouho.

A co jste udělali z ústavy? Snad žádný náš zákon není tak často přestupován, jako ústava a přitom dokonce úplně beztrestně, dokonce volební soud trestá ty, kteří se odváží žít podle ústavy a podle vlastního rozumu a přesvědčení a ne podle reversu, jímž se přiznávají k neschopnosti používat vlastní rozum.

Bylo by dobře vypsát anketu na zjištění, kdo u nás skutečně rozum má.

Poslanci musí dělat jenom to, co jim uloží strana, nižší úřady nemohou o ničem rozhodovat i v otázkách čistě rozumových, což předpokládá, že jsou tak neschopní, že za ně musí myslit jiný.

Poslanci poslouchají stranu, i když jde proti státním zájmům, dovedou se starat jen o své sobecké zájmy vlastní, nebo stranické, ve státě vládne více protekce než státní zájem, pohnout byrokracií je sisufovská práce — nemožný centralismus nedovoluje zrychlit státní administrativu — náprava nikde.

Dovedli bychom pochopit, že dnešní krize není zaviněna jen našimi vnitřními poměry, ale nedovedeme odpustit liknavost a nemravné politické kupčení.

Posledním hřebem k našemu pesimismu je vědomí, že stará generace umře dříve, než ji budeme moci zavolat k odpovědnosti, která jim všem schází.

Že se v cizině opírají režimy o mladé a u nás ne, svědčí více o naší rozvaze než o moudrosti staré generace, protože poměry hospodářské, z nichž jinde vznikaly revoluce, byly a jsou u nás obdobné, ale u nás vyvolávají jen semknuté pěstě a ne revoluci. Ale chtěli bychom vidět více snah k nápravě. Bratislava 2. III. 1936.

S úctou

Ing. A. Buksa.

III.

Pane redaktore,

staří a mladí jsou přirovnáváni k najedeným a hladovým. Není to zrovna příměr básnický, ale něco pravdy v něm je. Staří rádi vytýkají mládeži, že nemá ideálů; zapomínají však, že je Masaryk učil neuznávat idealismu, který zapomíná na chleba. V úvodě „Sociální otázky“ čteme, že sociální otázka je „veliký fakt vši té bídy hospodářské a společenské vůbec, bídy hmotné a mravní, kterou všichni a stále máme před očima, ať se díváme na přepych boháčů nebo nouzi proletářů, ať posuzujeme život v městech nebo na venkově, na ulici nebo v domácnosti. Sociální otázka — to dnes znamená neklid a nespokojenost, touhu a strach, naději a zoufání tisíců a milionů“. Kdyby se do těchto slov vsunula zmínka o mladých lidech, vystihovala by dobře jejich dnešní stav. Starší generace znala sebevraždu Wertherů, Oněginů a Kirilovů, dnes máme sebevrahy z hladu, z nezaměstnanosti, ze strachu před ní, ze strachu před budoucností.

Bezradnost mladých nemá však jen hospodářské pozadí. I hladový se jednou nají — a co pak? Pročetli jsme Vaše „Boje o dnešek“, „Krisi inteligence“, „Zradu vzdělanců“ a jsme stejně bezradní. Potřebujeme vůdce! Píšete sám, že nejsilnější oporou Hitlera a Mussoliniho (dodávám, i Stalina) je mládež. Co jste napsal v článku „Co je lid?“ o filosofech je správné. Mládež však miluje Peroutku i Rádlu a Nejedlého, Nováka i Šaldu a Kozáka, Píšu i Smetáčka, K. Čapka i Fischera a Götze. Dovedl jste Vy — pátečník — kritizovat „Českou otázku“ shodně s Pekařem. V boji o Štefánika Vás hájil Arne Novák. — Vaše „Budování státu“ chválí Šusta v Pekařově časopise. Byli jsme Vám vděční za Rádlův článek o našich universitách. S uspokojením jsme četli Debatu o rozumu a politice. Nemohla by být P ř í t o m n o s t tribunou spolupráce těch, které mládež miluje, nemohli by tito milovaní vůdcové zanechat osobních a malicherných potyček? A co Machar, ten je ztracen navždy?

Mládež potřebuje záchranu před zoufalstvím z hmotné bídy i záchranu před kulturním a politickým diletantstvím. Vůdčovství zavazuje! Chceme spolupracovat na budování státu, chceme svádět boje o dnešek, chceme se přiznávat k tomu, jací jsme, chceme však od vůdců slyšet jasně ano, ne!

V úctě

P. Hykeš.

listárna redakce

Dr. Kočí nám sděluje: V redakčním úvodu k mému článku v předposlední „Přítomnosti“ bylo řečeno, že jsem ředitelem „donucovací pracovní“ v Košicích. „Komenského ústav“, jehož jsem ředitelem, je státní výchovna pro mládež mravně ohroženou a soudně stíhanou (asi od 10 do 21 let). Dovolují si Vás na to upozornit se žádostí, abyste to v redakčních zprávách opravil.

JASNÉ ZŘENÍ - VKUSNÝ VZHLED!

Americké brýle Ful Vue

„OKULARIA“, PRAHA, Václavské nám. 57, nad Lützowovou

Jemný a vkusný **dopisní papír** je spolehlivým průkazem dobrého taktu a vybrané zdvořilosti.

Pečujeme stále o to, abychom svým váženým zákazníkům posloužili papíry jakosně nejlepšími a decenně moderními. Zvolte si dopisní papír svého osobního vkusu z našeho obsáhlého vynikajícího výběru.

KAREL KELLNER, PRAHA, Václavské náměstí 61 - Dlouhá třída 17

Ringhofferovy
závody a. sp.

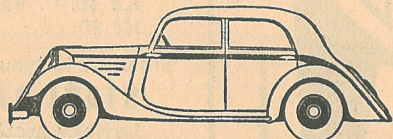
Jovárna na železniční
vozy a tendry
Praha XVI
č. 200

Znáte již naše chladiřny a
lednice Tatra-Ate? Jsou zrovna
tak spolehlivé jako naše vozy!

Osobní a nákladní
automobily všech
druhů a velikostí

TATRA
Praha-Smíchov, Kartouzská 3

Vladimír Holan

TRIUMF SMRTI

F. X. Šalda charakterisuje poesii Holanovu takto: „Holan sestoupil hluboko do sebe, aby tam žil jen fantomům své obrazovnosti a hudebním nápovědím svých tuch a snů. Je lyrikem tajných a ukrytých dějů, které proměňují skladbu duše lidské. Má odvahu strmosti a přikrosti, ještě mnohem, mnohem větší než Mallarmé“.

12 Kč, váz. 22 Kč

U knihkupců • **MELANTRICH**

Tehdy zisk jest dovolen,
když zákazník jest spokojen!

Varujeme!

Z níže uvedeného rozhodnutí seznáte opět, jak důležité jest ve Vašem vlastním zájmu, abyste přihlíželi k přesnému znění naší známky „Elektro-Lux“. Již častokrát jsme upozorňovali na to, že naši reprezentanti jsou opatřeni legitimacemi, které bez vyzvání při návštěvě zákazníků musí předkládati.

Podali jsme u ministerstva obchodu v Praze na základě značky „Lux“ žalobu na výmaz značky „Dellux“, zapsané teprve dne 26. 4. 1934 pro vysavače, voskovací kartáče a jejich součástky, kteréžto žalobě bylo rozhodnutím ze dne 18. I. 1936 č. z. 1040/36/IV. B. vyhověno. Současně bylo uloženo Obchodní a živnostenské komoře v Olomouci, aby známku „Dellux“ z rejstříku známek vymazala a žalovaná strana byla odsouzena zaplatiti do 14 dnů pod exekucí přisouzené nám útraty sporu. Na základě šetření dospělo ministerstvo obchodu k názoru, že výhradní právo užívání známky „Lux“ pro zboží výše uvedené náleží jedině nám, ježto známka tato jest pro nás chráněna od 18. XI. 1923. Dle toho jest ministerstvo obchodu toho názoru, že známka žalované strany jest zaměnitelně podobná naší známce „Lux“.

ELEKTRO-LUX AKC. SPOL.

Ústředna: PRAHA I., Konviktská 5
Prodejny: PRAHA I., Na Příkopě 33
a ve všech větších městech republiky

Obchod uhlím

ŽIVNOSTENSKÉ BANKY

P R A H A I I .

Jungmannova třída č. 1 n.
čísla telefonů 329-51, 329-52.

F I L I Á L K Y :

B R N O

telefonní čísla: 11081, 11082.

M O R . O S T R A V A

telefonní čísla: 3602, 3603.

B R A T I S L A V A

telefon č. 1405.

Komisionářský prodej
uhlí a koksů z revíru ostravsko-karvinského.

Export uhlí a koksů
do Polska, Jugoslavie, Bulharska, Italie a t. d.

Prodej la dřevěného uhlí retortního bukového.

Telegrafická adresa:
Ž I V N O C A R B O

SLAVNÝ PRAŽSKÝ ROMÁN

K. M. Čapka-Choda **TURBINA**

začal právě vycházeti jako I. svazek levného vydání SPISŮ K. M. ČAPKA-CHODA v týdenních sešitech po Kč 2.40. Ukázkový sešit výjimečně za Kč 1.— a informativní prospekt vyžádejte si u knihkupce nebo přímo v nakladatelství ty FR. BOROVI, Praha II., Národní tř. 18.

Obohatte svou knihovnu nádherným dílem, které je chloubou celého národa.

Odebírejte nesmrtelné dílo nesmrtelného mistra

ALOISE JIRÁSKA

ODEBÍREJTE

F. L. VĚKA

Vychází v novém, sešitovém vydání v původní grafické úpravě Adolfa Kašpara s 548 ilustracemi, z nichž 140 čtyřbarevných, tištěných povětšinou s nových štočků. Papír silný, bílý, dřevaprostý. Sazba nová — krásně čitelná. Konečně vydání takové, jaké dílo zasluží. Týdně vyjde sešit o 40 stranách s 1 až 2 barevnými přílohami za 5 Kč. Dílo tak cenné — k němuž se v životě budete často vracet, nesmí chybět v žádné knihovně. Vyžádejte si podrobný prospekt a ukázkový sešit u svého knihkupce nebo odešlete vyplněný kupon nakladatelství

Václav PETR, PRAHA II., Ječná č. 32

OBJEDNACÍ LÍSTEK

Přihlašuji se za odběratele díla A. Jirásek: F. L. VĚK, ilustrované vydání A. Kašparem, a zároveň poukazuji předplatné na 5 sešitů Kč 25.50 — na 10 sešitů Kč 51.— zašlu sl. listem. Zašlete mně 1. sešit na ukázkou. Po ukončení každého dílu pošlete mi původní desky celoplošné — polokožené — celokožené.

Jméno a příjmení:

Povolání:

Bydliště:

* Co se Vám nehodí, laskavě škrtněte.

fb

Naše
novinky
týdne:

Josef Hora:

TICHÉ POSELSTVÍ

Básnická sbírka, která patří k vrcholům Horovy poesie. Brož. Kč 20.—. Váz. Kč 30. Zvláštní vydání číslované a autorem podepsáno: V kartonu Kč 40.—. Váz. v kůži Kč 80.—.

Stanislav K. Neumann:

STAŘÍ DĚLNÍCI

Lyrický protějšek Halasových Starých žen. Báseň vyšla jako bibliofilský tisk v omezeném počtu výtisků se čtyřmi dvoubarevnými ručně kolorovanými linoryty malíře Jana Sládka. Číslované a autorem podepsané výtisky po Kč 70.—.

František Halas:

VEILLES FEMMES

Do francouzštiny přeložili J. Pasquier a Hanuš Jelínek. Cena Kč 12.—.

A. M. Píša:

PROLETÁŘSKÁ POESIE

Arne Novák:

VIKTOR DYK

Ferd. Pujman:

JINDŘICH VODÁK

Další malé monografie edice „POSTAVY A DÍLO“, kterou rediguje Josef Hora. Cena svazku Kč 4.—.

P. N. Miljukov:

MASARYK A BENEŠ

První svazek sbírky: „Úvahy a přednášky klubu Přítomnost“ osvětlující pronikavě dva největší zjevy současné doby i života. Úvodní slova J. Slavíka. Cena Kč 4.—.

U knihkupců

FR. BOROVI, Praha II
Národní tř. 18